

Povijest Donjeg Miholjca

Sučić, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:090424>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „DR. MIJO MIRKOVIĆ“
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KULTURE I TURIZMA

NIKOLINA SUČIĆ

POVIJEST DONJEG MIHOLJCA

DIPLOMSKI RAD

PULA, RUJAN 2024.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „DR. MIJO MIRKOVIĆ“
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KULTURE I TURIZMA

NIKOLINA SUČIĆ

POVIJEST DONJEG MIHOLJCA

DIPLOMSKI RAD

JMBAG: 0303083282, redovita studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Nematerijalna kulturna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Mentor: red. prof. dr. sc. Slaven Bertoša

PULA, RUJAN 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Nikolina Sučić, kandidatkinja za prvostupnicu Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli 10. rujna 2024.

IZJAVA

o korištenju autorskoga djela

Ja, Nikolina Sučić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj diplomski rad pod nazivom „Povijest Donjeg Miholjca“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 10. rujna 2024.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. PRVI SPOMEN DONJEG MIHOLJCA	2
1.1. Marinianis.....	2
1.2. Prvi zapis o Donjem Miholjcu	3
2. SREDNJI VIJEK - GRAD OSUVAK.....	5
2.1. Osuvak kao posjed plemena Teten.....	5
2.2. Osuvak kao posjed obitelji Morović.....	6
3. VRIJEME TURSKIH OSVAJANJA	8
3.1. Miholjac za vrijeme turske vladavine.....	8
3.2. Katoličanstvo pod turskom vlašću	8
3.2.1. Bartol Kašić u miholjačkom kraju	9
3.2.2. Reformacija u Slavoniji	10
3.3. Oslobođanje od Turaka.....	11
3.4. Miholjac i okolica nakon izгона Turaka.....	12
4. VLASTELINSTVO VALPOVO - DONJI MIHOLJAC	13
4.1. Dioba vlastelinstva	14
4.2. Veleposjed Donji Miholjac	15
4.3. Gradnja starog dvorca	15
4.4. Veliki i mali park	19
4.5. Car u Donjem Miholjcu.....	21
4.6. Gradnja novog dvorca.....	23
5. MOST NA RIJECI DRAVI.....	28
5.1. Gradnja mosta 1908.	28
5.2. Obnova mosta.....	31
6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI	33
6.1. Župa Donji Miholjac	34
6.2. Školstvo	38
6.2.1. Prvi učitelj u Donjem Miholjcu	38
6.2.2. Otvaranje prve škole	39
6.2.3. Opća pučka škola	40

6.2.4. Ženska škola.....	41
6.4. Sport	43
6.5. Kultura.....	43
6.5.1. August Harambašić	44
6.5.2. Čitaonice.....	45
6.6. Društva.....	46
6.6.1. Dobrovoljno vatrogasno društvo – DVD.....	46
6.6.2. Pjevačka društva	48
6.6.3. KUD Matija Gubec	49
6.6.4. Društvo za likovno i kreativno oblikovanje	50
6.6.5. Društvo ljubitelja starina.....	51
6.6.6. Ostala društva.....	51
ZAKLJUČAK	52
POPIS LITERATURE	53
INTERNETSKI IZVORI.....	53
Sažetak	57
Summary.....	58

UVOD

Donji Miholjac je gradić u Slavoniji, u istočnom dijelu Hrvatske. Smješten je u blizini granice s Mađarskom, što ga čini važnim prometnim čvorištem. Gradić je dio Osječko-baranjske županije. U ovom radu analizirat će se njegova povijest koja seže unatrag nekoliko stoljeća.

Prvo poglavlje posvećeno je povijesnom pregledu prvog spominjanja Donjeg Miholjca. U ovom dijelu rada razmatraju se najraniji zapisi i dokumenti koji svjedoče o postojanju ovoga gradića, pružajući tako temelj za daljnje istraživanje njegove bogate prošlosti. Drugo poglavlje istražuje Donji Miholjac tijekom srednjeg vijeka, s posebnim fokusom na naselje Osuvak, koji je tada postojalo na području današnjeg Donjeg Miholjca. Treće poglavlje posvećeno je turskim osvajanjima na području Donjeg Miholjca. Ovaj dio rada istražuje razdoblje osmanlijske vlasti, prikazujući utjecaj turskih osvajanja na društvene, kulturne i političke prilike u ovom području. Četvrto poglavlje prikazuje vlastelinstvo u Donjem Miholjcu, s posebnim naglaskom na dvorce koji su izgrađeni u tom razdoblju. Ovo poglavlje pruža uvid u arhitektonsku i kulturnu baštinu vlastelinskih posjeda, naglašavajući njihovu važnost u povijesti i razvoju grada. Peto poglavlje posvećeno je izgradnji mosta na Dravi. U ovom dijelu rada istražuje se značaj ovog infrastrukturnog projekta, kao i njegov utjecaj na povezivanje i razvoj regije. Šesto poglavlje usmjereno je na društvene djelatnosti u Donjem Miholjcu. Ovdje se spominju različite društvene aktivnosti i organizacije koje imaju utjecaj na zajednicu Donjeg Miholjca.

Metoda koja se koristila prilikom izrade ovog diplomskog rada jest prikupljanje potrebne literature, istraživanje i iščitavanje, analiza te sintetiziranje analiziranog. Literatura koja se koristila su stručne knjige te internetske web stranice.

1. PRVI SPOMEN DONJEG MIHOLJCA

Oko 10. godine prije Krista Rimljani su novoosvojena područja podijelili na dvije provincije: Panoniju i Dalmaciju. Nakon što se rimska vlast učvrstila u tim provincijama, pojavila se potreba za novom administrativnom podjelom. Tako je za vrijeme cara Trajana Panonija podijeljena na Gornju i Donju Panoniju (Panonia Superior i Panonia Inferior). Kasniju podjelu Panonije proveo je car Dioklecijan u 3. stoljeću, kada su Gornja i Donja Panonija razdijeljene na četiri provincije. U području između Save i Drave formirane su Panonia Savia ili Ripariensis, sa sjedištem u Sisciji, i Panonia Secunda ili Sirmiensis, sa sjedištem u Sirmiumu. Podatke o panonskim naseljima nalazimo u rimskim itinerarima, među kojima je najpoznatija Peutingerova karta, *Tabula Peutingeriana*.¹

1.1. Marinianis

Na prethodno spomenutoj karti, osim poznatih gradova, označene su rimske postaje uz tadašnje ceste te su navedene udaljenosti između postaja, odnosno *mansiones*. *Mansiones* su predstavljale postaje namijenjene pružanju noćnog skloništa za ljude i životinje. Latinska riječ „mansio” potječe od „manere”, što znači provesti noć na putu. *Mansiones* su bile dio Cursus Publicusa, provincijske poštanske službe, i bile su pod nadzorom službenika zvanog mansionarius. Ove građevine, koje su varirale u veličini i obliku, nudile su sadržaje poput smještaja i štala za putnike. Bile su smještene duž glavnih cesta, često u urbanim sredinama ili unutar utvrda, iako su neki primjeri pronađeni i u manje naseljenim ruralnim područjima. *Mansiones* su bile prepoznatljive po kompleksu objekata, koji su obično uključivali kupališta i središnju zgradu s unutarnjim dvorištem, oko kojeg su bile raspoređene različite prostorije poput štala, skladišta, kuhinje, blagovaonice i spavaonice.² Na rimskoj podravskoj cesti od Poetoviae (Ptuja) do Sirmiuma (Srijemske Mitrovice), Peutingerova karta

¹ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 5.-6.

² Ožanić Roguljić, I., Šiljeg, B., Kalafatić, H., *Rimska ruralna naselja u okolici Donjeg Miholjca, Godišnjak Instituta za arheologiju*, Vol. XVII, No. 1, 2021. <https://hrcak.srce.hr/file/391449>, str.123.-124. (10. kolovoza 2024.).

bilježi 20 putnih postaja. Prema istoj karti, udaljenost između postaje Bolentio (Sopje) i postaje Marinianis (Donji Miholjac) iznosi 10 milja, dok je udaljenost od Marinianisa (Donji Miholjac) do postaje Seronis (Viljevo) 9 milja. U posljednjem spomenutom izvoru, uz naziv postaje Marinianis, nalazi se bilješka „intras Panoniam superiorem“, što znači da je provincijska granica između Gornje i Donje Panonije prolazila između postaja Seronis (Viljevo) i Marinianis (Donji Miholjac).³

1.2. Prvi zapis o Donjem Miholjcu

Prvi zapis o Donjem Miholjcu vezan je uz izgradnju prve crkve koja je podignuta polovinom 11. stoljeća, kada je ovo područje već pripadalo mađarskoj kraljevskoj dinastiji Arpadovića. Jedna stara listina, dana na saboru u Albaregiji iz 1057., kaže:

„U ime Svetog Trojstva i nedjeljivog jedinstva neka bude svima znano, koji u Krista vjeruju, sadanjim i budućim, da sam ja Rado Palatin dozvolom kralja Andrije i njegovog brata Adalberta, nepobjedivog vojvode, dao dio svog imanja Svetom Petru u Pečuhu i da sam si odabrao Mavra biskupa iz istog mjesta, za svog duhovnog oca, nadajući se da ću za ova prolazna i vremenita dobra u budućnosti stostruko primiti i posjedovati život vječni. Crkvu pak što sam je preko Drave na čast Svetog Mihaela sagradio i nju sam preporučio Svetom Petru i spomenutom biskupu Mavru da stalno drže ondje svećenike, koji će danju i noću ondije dužnu službu Bogu prikazivati.“

Od tada se spominje crkva, a samo mjesto da se tu razvija, pokazuju kasnije zapisi i karte starih hrvatskih županija kojima je pripadao Donji Miholjac pod imenom Sveti Mihael.

³ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 5.-6.

Rado Palatini donatio in favorem Ecclesiae Quinque
Ecclesiensis facta, et ab Andree Rege, ac Bela Duce confirmata.
Ex autographo Litterarum Monasterii Simigienensis An. 1404.

In nomine sancte trinitatis & individue unitatis,
Notum sit omnibus Christo credentibus, presentibus scilicet
& futuris, quomodo ego Rado Palatinus licencia pyssimi
regis Andree, eiusque patris Colalberti, invictissimi Ducis,
partem possessionis mee sancto Petro Quinqueecclesiensi
ordinavi, & Maurum eiusdem loci Episcopum spiritalem
in patrem adoptavi, sperans pro hys caducis, ac tempo-
ralibus bonis in futuro centuplum accipere, & vitam eternam
possidere. Sed quicquid olei in manu uxoris mee lucie,
firmiter ac laudabiliter stabilivi, ea quoque ratione ut
si ipsa supervivisset, testis huius facti apud deum & homi-
nes extitisset. Quatuor tractores olei in loco, qui vulgo dicitur
montis, scilicet Potkoir, Triskukupi, Kuetkedy cum uxore &
filiis suis & omni terra, quam ibi habui, cum lucem huius vite
colui, oleinde ultra fluvium Kopas, in villa que dicitur Kana,
duos vinitores olei, nomen vni Koras, alteri Komboir, cum
uxore & filiis, vineisque suis, & terris, quas colunt, ad hoc
iuxta Danubium villa integram olei Sancto Petro cum
ipsis inscriptis famulis, Kurumbizon, Pergys, Cadas, Turhon,
Wrdychitlen, Luna, Loua, Horugdy, Kikody, cum uxore, ac
Filyo, & omnibus huic ville pertinentiis, tam in agris, quam
in pratis, silvis, & in ceteris pascuis, in arundinetis & in
aquis prout terminatum est a patribus nostris antiquis,
exceptis tribus piscatoribus, & vno aratore. Illa tamen terra
communitate, que vno colitur aratro, & hec olei Sancto
Benedicto, Ecclesiam autem quam supra Dravam fluvium

Slika 1. Dio dokumenta Testamentum Radonis palatini

Izvor: Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 15.

2. SREDNJI VIJEK - NASELJE OSUVAK

U srednjem vijeku naziv Slavonija obuhvaćao je znatno šire područje nego danas. Uključivao je Međimurje, Zagorje, Pokuplje, Donje Pounje i bosansku Posavinu. Prije turskih osvajanja, Slavonija je bila pretežito naseljena hrvatskim katoličkim stanovništvom. U kasnom srednjem vijeku bila je podijeljena između četiriju biskupija: Zagrebačke, Pečuške, Bosanske i Srijemske. Politički i upravno, bila je podijeljena na šest županija: Križevačku, Virovitičku, Baranjsku, Požešku, Vukovsku i Srijemsku. Broj stanovnika tadašnje Slavonije nije poznat, ali se zna da je prije turskih osvajanja bila cvatuća hrvatska pokrajina s brojnim kulturnim i vjerskim stanovništvom, mnogobrojnim selima, trgovištima, utverdama, plemićkim dvorcima, crkvama, župama i samostanima.

Tijekom srednjega vijeka Donji Miholjac je ulazio u sastav vlastelinstva Aszuág. Naselje Aszuág nalazilo se u okolini Donjeg Miholjca i Svetoga Đurđa, to jest na cesti koja vodi iz Donjeg Miholjca u Sveti Đurađ. U literaturi na hrvatskom jeziku Aszuág se uglavnom naziva Osuvkom.⁴

2.1. Osuvak kao posjed plemena Teten

Prvi poznati gospodari Aszuága potjecali su iz plemićkog roda Tétény. Većina posjeda ovoga roda nalazila se u županijama Baranja i Fejér te u najzapadnijim dijelovima Ugarske, a neki su njegovi pripadnici obnašali i značajne dužnosti u kraljevstvu. Najpoznatiji od njih bio je Petar, koji je obnašao i dužnost bana cijele Slavonije krajem 70-ih i početkom 80-ih godina 13. stoljeća. Pripadnici obitelji potekle iz plemićkog roda Tétény, koja se spominje kao posjednik Aszuága, u literaturi označeni su s više različitih pridjevaka. U literaturi se često javljaju s pridjevkom de Peker (Pukur), a na temelju njega u hrvatskoj ih se historiografiji naziva plemićima od Pakre ili Pakračkim.

⁴ Karbić, M., *Gospodari Donjeg Miholjca tijekom srednjeg vijeka. Donji Miholjac od XI. do XX. stoljeća*, Zbornik znanstvenog kolokvija „Donji Miholjac 1057.-2007.“, 2010., str. 51.

Njihov posjed Pekar (Pukur), prema kojem nose ovaj pridjevak, bio je u Sređanima, koji se u srednjem vijeku također naziva Pekar (Pukur). Stoga ih se u literaturi katkad naziva i Sređanskim.

Opis granica vlastelinstva Aszuág koji nam kazuje da je i Donji Miholjac ulazio u njegov sastav, nalazimo već u ispravi Andrije II. iz 1228. Ova nam je isprava sačuvana u prijepisu Pečuškog kaptola iz 1407. koji je napravljen na temelju prijepisa dvorskog suca Nikole Szécsija iz 1383. Prema njoj je 1228. Andrija II. potvrdio knezu Marcelu de Pukuru iz plemićkog roda Tétény i njegovoj braći Mihaelu i Benediktu vlastelinstvo Aszuág.⁵

2.2. Osvak kao posjed obitelji Morović

Godine 1436. osuvačko vlastelinstvo prelazi u posjed obitelji Morović. Od 12. stoljeća pa do turskog osvajanja, Osvak je bio posjedovna cjelina koja se prostirala između Drave, Vučice, Breznice, Pištanca i crte povučene od tog potoka prema Kapelni i Viljevu do Drave. Na tom prostranom području nalazila su se 162 sela i 6 trgovišta.

Ispravom od 5. studenog 1403. Žigmund je mačvanskom banu Ivanu Morovićkom za zasluge dao posjede Nikole, Ivana i Benedikta, sinova Dimitrijevih, Pavla, Nikolina sina, i Ladislava i Ivana, Stjepanovih sinova, koje im je, kako stoji u izvorima, oduzeo zbog pobune. Na taj način Aszuág je prvi put došao u ruke Morovićkih. Morovički su, inače, jedna od obitelji poteklih iz plemićkog roda Gut-Keled, a njezini su članovi igrali važnu ulogu u životu Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva krajem 14. i tijekom 15. stoljeća. Prije spomenuti Ivan Morovički bio je, uz manje prekide, mačvanski ban od 1397. do 1410. te 1427.-1428. Njegov sin Ladislav istu je službu vršio od 1441. do 1443., a mačvanski je ban, uz prekide od 1469. do smrti 1476., bio i Ladislavov sin Matija. Taj je Matija 1470. uz kraljev pristanak dao vlastelinstvo Aszuág svojoj ženi Margareti, kćeri Osvalda Szilágyja. Uz Aszuág darovao joj je i vlastelinstva Valpovo u Baranji i Šarengrad u Vukovskoj županiji. Vrijedno je istaknuti da je u kraljevskoj potvrđnici toga darovanja nabrojeno 12 sela i 5 trgovišta koja su ulazila u vlastelinstvo Aszuág, a jedno od tih trgovišta bio je i Donji Miholjac. Je li razlog tom darovanju bila velika Matijina ljubav prema supruzi, kako je navedeno u ispravi, ne znamo, ali ono je u

⁵ Isto, str. 45.-50.

svakom slučaju bilo način na koji je Matija Margaretu mislio osigurati u slučaju da postane udovicom. Pritom je bitan element, koji je s jedne strane takvo darovanje učinio mogućim, a s druge ga je mogao i dodatno motivirati, bila činjenica da Matija nije imao zakonitih nasljednika već samo kćer. Naime, prema tada vrijedećem nasljednom pravu, baštinske zemlje mogli su naslijediti samo muški potomci, odnosno, ako njih nije bilo, posjed bi pripao kralju. Iz toga je razloga ovom prilikom i bila potrebna kraljeva suglasnost za darovanje posjeda, a njegov je pristanak na Matijino darovanje posjeda Margareti bio i znak posebne kraljeve naklonosti. No, usprkos srodničkim vezama s kraljem i njegovoj potvrdi Matijina darovanja, Margareta nakon smrti svoga supruga nije uspjela zadržati Aszuág u svojim rukama. Zaključivši da taj, kao i drugi posjedi Morovičkih, nakon smrti Matije kao posljednjeg muškog člana obitelji, ponovno pripadaju kralju, on je Aszuág, kao i većinu posjeda Morovičkih, 1481. predao braći Geréb. Gerébi su kao vlasnici Miholjca navedeni i u poreznim popisima 1498.⁶

⁶ Isto, str. 51.-56.

3. VRIJEME TURSKIH OSVAJANJA

Turska ekspanzija u jugoistočnu Europu započela je u 14. stoljeću, a vrhunac je dosegla padom Konstantinopola 1453. Nakon toga, Osmanlijsko Carstvo nastavilo je širiti svoje teritorije prema srednjoj Europi. Prvi veći sukobi s Hrvatskom započeli su nakon smrti sultana Selima I. 1520., kada je na prijestolje stupio jedan od najznačajnijih turskih vladara i najvećih osvajača u povijesti Osmanlijskog Carstva, Sulejman II. On je svoju osvajačku politiku usmjerio prema zapadu te je već 1521. zauzeo ključni grad Panonske nizine, Beograd. Nakon završetka rata s Perzijom, odlučio je pokoriti i cijelu Panonsku nizinu. Slavonija je pala pod tursku vlast nakon bitke na Mohačkom polju 1526., kada su Turci porazili vojsku ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika II. Nakon te bitke, Turci su započeli sustavno osvajanje Slavonije.⁷

3.1. Miholjac za vrijeme turske vladavine

Prije turskog osvajanja, osuvačko područje bilo je gusto naseljeno, osobito u podravskom dijelu i uz visoke grede rijeke Karašice te je moglo imati oko 8.000 stanovnika. Turci su ovo područje zauzeli bez borbe i pripojili ga Valpovačkom kotaru. Naselili su samo Miholjac, gdje su zbog važnog puta i intenzivnog prometa prema Šiklošu i Pečuhu osnovali posebno vojvodstvo s jakom vojnom posadom. Dolaskom Turaka, na području između Drave, Dunava, Save i Ilove, odnosno u Srijemu i Slavoniji, živjelo je otprilike 266.000 stanovnika. Područje Virovitice, Miholja i Valpova imalo je otprilike 15.000 stanovnika. Oko 1680. na tom cijelom prostoru nalazilo se oko 115.000 muslimana i oko 72.000 Hrvata katolika. U Miholjcu i Moslavini bilo je po 500 muslimana, dok je u valpovačkoj i miholjačkoj Podravini živjelo oko 11.300 katolika.⁸

3.2. Katoličanstvo pod turskom vlašću

⁷ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 20.-26.

⁸ Isto, str. 26.

U turskim osvajanjima i provalama pljačkaša, katolička crkvena organizacija u osvojenim dijelovima Hrvatske bila je uništena. Brojne crkve i samostani su nestali, a malo preostalih crkava bilo je bez svećenika koji bi mogli obavljati bogoslužje. Svećenstvo je, dijeleći sudbinu stanovništva, stradalo ili pobjeglo u sigurnije krajeve. Uz rijeku Dravu mogu se vidjeti ruševine nekadašnjih crkava. U području Miholjca vidljive su ruševine jednog samostana i oštećena crkva sv. Jurja u selu Sveti Đurađ, čiji je narod prihvatio kalvinizam. Dobro je očuvana zidana crkva sv. Andrije u Viljevu. Među crkvama u kojima se u to vrijeme još uvijek održavalo bogoslužje, spominju se crkva sv. Tiburcija u Tiborjancima, sv. Grgura u Gregorijancima (selo koje je nestalo, a nalazilo se blizu Šljivoševaca) i crkva sv. Mihaela u Donjem Miholjcu.⁹

3.2.1. Bartol Kašić u miholjačkom kraju

Bartol Kašić (1575.–1650.) bio je hrvatski isusovac, filolog i prevoditelj, poznat kao autor prve gramatike hrvatskog jezika i prvog cjelovitog prijevoda Biblije na hrvatski jezik. Njegov rad imao je ogroman značaj za razvoj hrvatskog jezika i književnosti.¹⁰ Iako se prvenstveno bavio jezikoslovljem i prevođenjem, Kašić je također imao pastoralnu ulogu koja ga je dovela u razne dijelove tadašnje Hrvatske, uključujući i područje Miholjca. Putovanje po turskim područjima tada nije bilo sigurno bez pratnje dubrovačkih trgovaca i janjičara. Nakon što su 20. kolovoza dobili pratnju, Kašić i njegovi suputnici krenuli su iz Dubrovnika, prurušeni kao trgovci i naoružani, s ciljem da stignu u Beograd. Na zamolbu nekih kršćana iz delegacije koji su se vraćali kući, pater Kašić pridružio im se na putu u Srijem, Osijek i konačno u Viljevo kod Donjeg Miholjca. Obišao je 14 zaselaka i pronašao samo dvije oskvrnute crkve – jednu posvećenu svetom Andriji i drugu, crkvu svetog Mihaela u Donjem Miholjcu. Ove crkve su imale oltare od cigle ili kamena, ali su bile oštećene te je priprema žrtvenika za misu bila otežana. Pater Kašić je obilazio zaseoke, okupljao katolike i u prostranijim kućama služio misu, propovijedao i dijelio sakramente. Kao isusovac, njegov zadatak bio je duhovno skrbiti za katoličke vjernike u tom području, koje je bilo

⁹ Isto str. 26.

¹⁰ Perić Gavrančić, S., Bartol Kašić – otac hrvatskoga jezikoslovlja i začetnik jezičnoga normiranja, *Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*, Vol. 3, No. 4, 2016., str. 30., <https://hrcak.srce.hr/172141> (15. kolovoza 2024.).

pod velikim pritiskom zbog osmanske dominacije. Vjernici su često bili u teškoj situaciji, s malo pristupa svećenicima i crkvenim obredima. Kašićevo djelovanje u miholjačkom kraju bilo je dio šire misije isusovaca da očuvaju katoličku vjeru i identitet u dijelovima Europe pod osmanskom ili protestantskom kontrolom. Njegovo prisustvo u tom području ima i širi kontekst kulturne i vjerske borbe u turbulentnom razdoblju hrvatske povijesti.¹¹

3.2.2. Reformacija u Slavoniji

Reformacija je vjerski i društveni pokret koji je započeo u 16. stoljeću u Europi, a njezin cilj bio je reformirati Katoličku crkvu. Pokret je započeo kao reakcija na korupciju i zlouporabe unutar Crkve, kao što su prodaja oprosta (indulgencija) i moralna dekadencija svećenstva. Najpoznatija ličnost Reformacije je Martin Luther, njemački teolog koji je 1517. u Wittenbergu objavio svojih 95 teza. Te su teze bile kritika crkvene prakse prodaje oprosta i poziv na promjenu. Luther je zastupao ideju da spasenje dolazi kroz vjeru, a ne kroz dobra djela ili kupovinu oprosta. Reformacija je rezultirala raskolom unutar kršćanstva, stvaranjem novih crkava koje su odbacile autoritet pape i oblikovale se oko različitih interpretacija Biblije. Tako su nastale protestantske denominacije poput luteranizma, kalvinizma i anglikanizma.¹²

Turska osvajanja gotovo su potpuno iskorijenila katoličanstvo u Slavoniji. Pravoslavni kršćani, pod turskom vlašću, imali su znatno povoljniji položaj, a uz njih su veliku slobodu uživali i kalvini. Kalvinizam je u Slavoniju stigao iz Mađarske, a jedan od najgorljivijih promicatelja te vjere bio je bivši franjevac Mihovil Starin, koji je 1530. prihvatio reformaciju. U proljeće 1544. došao je u Baranju, gdje se naselio u Laskafeldu i počeo širiti reformaciju među Mađarima i Hrvatima. Kada bi stigao u neku župu, započeo bi pjevanjem Davidovih psalama uz lijep i uzvišen glas, što je privlačilo ljude na pobožnost. Neupućeni narod podučavao je evanđelju, nazivajući katoličke obrede izmišljotinama. Ljudi su mu vjerovali, tjerovali franjevce, a Starin bi

¹¹ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 26.-28.

¹² Szabo, A., Reformacija i protureformacija u Hrvatskoj, *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 72., No. 1., 2017., str. 3.-4., <https://hrcak.srce.hr/clanak/265399> (15. kolovoza 2024.).

preuzimao župe. Osnovao je ukupno 120 župa, koje je organizirao u Baranjsku superintendenciju, podijeljenu na četiri seniorata. Među poznatijim mjestima u Slavoniji gdje se širila nova protestantska doktrina, osim Osijeka, Erduta i Korođa, spominje se i Miholjac. Kada su protestanti u Slavoniji stekli dovoljno moći, počeli su progoniti katolike, osobito svećenike, koji su bježali preko Tise u Banat ili preko Save u Bosnu. Starin je imao posebne kazne za svećenike koji su se suprotstavljali „evanđelju“. Bili su stavljeni pod korito gdje bi se ugušili, a za dodatnu sramotu, na koritu su sjedile tri žene. Zbog tih progona, od 1551. napuštena su i posljednja dva franjevačka samostana, đakovački i poljanski kod Požege. Starin je umro oko 1554., a njegovi su sljedbenici nastojali očuvati i učvrstiti kalvinizam, često uz materijalnu pomoć i podršku kalvinskih plemića. Ipak, kalvinizam nije uspio zadržati snagu koju je imao za Starinova života, a franjevci su se vratili među slavonski narod.¹³

3.3 Oslobođanje od Turaka

Oslobođanje Slavonije odvijalo se u sklopu Velikog bečkog rata, sukoba između Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva. Rat je započeo nakon opsade Beča od strane Osmanlija 1683., no habsburške snage, uz podršku saveznika, porazile su ih u bitci kod Beča. Nakon tog poraza, habsburška vojska, uz potporu saveznika, započela je niz osloboditeljskih pohoda, postupno oslobađajući teritorije pod osmanskom kontrolom, uključujući i Slavoniju. Uspješni vojni pohod u Slavoniji nastavio se i 1685. Hrvatski ban Nikola Erdödy probojem u Cernički sandžak, uz podršku ustanika Ivana Sekule i Franje Ilića, osvojio je Kraljevu Veliku i Bijelu Stijenu. Dok se ban Erdödy nalazio kod Kraljeve Velike, 9. kolovoza 1685. general Jakob Lesle krenuo je iz Virovitice prema Osijeku s graničarskom i banskom vojskom. Njegove snage sastojale su se od šest pukovnija pješaka i konjanika, 2.000 Hrvata iz banske vojske te tri laka topa. Ljetne vrućine usporavale su napredovanje vojske koja je prolazila kroz napuštena i spaljena sela, stalno trpeći žeđ. Dva dana kasnije, kapetan Gašpar Balog napao je Miholjac s prednjim odredom od 500 konjanika i pješaka, a posada se odmah predala. Zarobljeni 81 vojnik zatvoren je u toranj (vjerojatno crkve sv. Mihaela), dok je u tvrđavi ostavljeno 200 vojnika slabijeg zdravlja

¹³ Isto, str. 28.-32.

i 100 hajduka ili narodnih vojnika da čuvaju zarobljenike do povratka vojske iz Osijeka.¹⁴

3.4. Miholjac i okolica nakon izгона Turaka

Za vrijeme protuturskih ratova krajem 17. stoljeća, Miholjac je bio potpuno napušten desetak godina. Kada je to razdoblje prošlo, Hrvati iz okolnih sela počeli su se doseljavati u Miholjac. Miholjac (Miholcz) je bio gradić i pod turskom vlašću. Stanovnici su tijekom turske vlasti bili kalvini, no sada su katolici, od kojih je 20 vojnika, dok su ostali građani. Posjeduju veće kuće izgrađene od pruća, ali o selištimama nemaju znanja. Turskih je kuća bilo 30, a područje gradića proteže se na dva sata hoda u duljinu i širinu. Granice su: na istoku Bečera (Bechera) i Janjevci (Janevezy), na jugu Maroslavci (Maroszlavczy), na zapadu Pališće (Paliscoczy), a na sjeveru rijeka Drava. Imaju 45 jutara plodnih oranica, ali nemaju vinograda. Posjeduju 8 kosa livada i prostrane vrtove s plodonosnim stablima. Postoji zidana crkva s tornjem posvećena svetom Mihaelu, no bez krova. U tursko vrijeme ovdje je postojala utvrda opasana jarkovima i palisadama. Postojao je prijelaz preko Drave, koji se izdavao u zakup za 60 forinti te manji prijelaz kod Svetog Durđa, čija je zakupnina nepoznata. Komorski popis naselja i stanovništva u Slavoniji iz 1698. donosi popis stanovnika (*nomina incolarum*) za gradić Miholjac (oppidum Miholcz). Nakon povlačenja Turaka, od početka 18. stoljeća, došlo je do značajnih promjena u stanovništvu područja Baboče, Barča, Pečuha i Mohača do ušća Drave u Dunav, uslijed raseljavanja i naseljavanja. Hrvati su se selili na desnu stranu Drave u Podravinu, Povučje pa i dalje u Podunavlje i Pobosuće. Ta seoba bila je vidljiva u velikim novim naseljima kao što su Osijek, Vukovar, Vinkovci, Ivankovo, a novo hrvatsko stanovništvo naselilo se i u Dalju, Erdutu, Aljmašu, a posebice u Petrijevcima, Valpovu, Miholjcu i Viljevu. Samo iz sela Salante, smještenog između Pečuha i Šikloša, oko 1720. naseljenici s prezimenom Salanćanin naselili su se u Vukovaru, Bogdanovcima, Vinkovcima, Adaševcima, Gibarcu, Tovarniku i Ivankovu. U Donjem Miholjcu još uvijek postoji toponim Salanta, stari naziv za ulicu V. Lisinskog. Zbog pretežito šokačkog stanovništva, Donji Miholjac se u 18. stoljeću

¹⁴ Isto, str. 33.-40.

nazivao Šokac-Miholjac, za razliku od Gornjeg Miholjca, koji se tada nazivao Rac-Miholjac zbog pravoslavnih doseljenika, koje su tamošnji Mađari i Nijemci nazivali Racima.¹⁵

4. VLASTELINSTVO VALPOVO - DONJI MIHOLJAC

Karlovačkim mirom 1699. završeno je oslobađanje Slavonije od turske vlasti. Privremena uprava zemlje prešla je u ruke carske komore i vojske u Beču. Taj privremeni period trajao je sve do 1745., kada je Slavonija ponovno integrirana i formirane su Požeška, Virovitička i Srijemska županija. U međuvremenu, na području Slavonije i Srijema stvoreni su brojni veliki, srednji i mali feudalni posjedi, većinom u vlasništvu stranog austrijskog i mađarskog plemstva. Među najvećim posjedima, uz Dravu i Dunav, isticala su se vlastelinstva: Valpovo s Donjim Miholjcem, Vukovar, Ilok s Irigom te posjed đakovačkog biskupa. Car Karlo VI. darovao je Valpovo 31. prosinca 1721., zbog velikih zasluga, barunu Petru Antunu Hilleprandu de Prandauu, potpredsjedniku i savjetniku Bečke komore, s pravom nasljedstva po muškoj liniji, a 1726. proširio je pravo nasljedstva i na žensku liniju. Carica Marija Terezija izdala je novu potvrdu darovnice 13. studenog 1749. Obitelj Hilleprand de Prandau potječe iz izborne kneževine Bavarske i nosi viteško plemstvo. Smrću Petra Antuna 1767. imanje nasljeđuje njegov maloljetni sin iz drugog braka, barun Josef Ignac, koji se nije previše brinuo o imanju. Trošio je i zabavljao se pa su ga zvali „Barun veseljak”. Nakon što se oženio Marijom, kćerkom Sigismunda Pejačevića, vlasnika Rume, Retfale, Podgorača i drugih posjeda, Josef Ignac je započeo ozbiljniji život: preuredio je sudove, uređivao crkve i izgradio škole. U ovom trećem braku s Marijom imao je četiri kćeri: Mariju, Amaliju, Floru i Adelaidu te dva sina: Karla i Gustava.¹⁶

¹⁵ Isto, str. 53.-61.

¹⁶ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 72.

Slika 2. Grb vlastelinstva Prandau

izvor: Dvorac Prandau-Mailath - Službena internet stranica Prandau festivala
(prandau-festival.com) (15. kolovoza 2024.)

4.1. Dioba vlastelinstva

Premda je barun Josef Ignac umro već 1816., do podjele imanja između njegovih sinova Gustava i Karla došlo je tek 1831. Tijekom tih petnaestak godina, imanjem je upravljala njegova udovica, grofica Marija rođ. Pejačević, zajedno sa starijim sinom Karlom. Kada je Gustav postao punoljetan, sklopljen je 11. travnja 1831. u Valpovu ugovor kojim sinovi preuzimaju posjed baruna Josefa Ignaca, uz određene obveze prema majci i sestrama. Već sljedećeg dana, 12. travnja 1831., braća Karlo i Gustav von Prandau potpisali su sporazum o podjeli imanja. Imanje je podijeljeno na dva jednaka dijela: Gustav je dobio posjed sa sjedištem u Valpovu, a Karlo onaj sa sjedištem u Donjem Miholjcu. Nakon Karlove smrti 1865. Gustav je naslijedio i njegov posjed. Barun Gustav Hilleprand von Prandau umro je 23. svibnja 1885. na svojem imanju u Donjem Miholjcu, a njegovo tijelo je preneseno u Valpovo i 27. svibnja svečano pokopano u grobnicu, u kriptu kapele sv. Roka. Barun je bio poznat kao veliki dobročinitelj, omiljen među narodom i siromašnima. Smrću Gustava von Prandaua izumrla je muška linija obitelji Prandau. Veleposjede Valpovo i Donji Miholjac naslijedile su njegove kćeri. Valpovački veleposjed naslijedila je kći Marija, koja se po drugi put udala za grofa Konstantina Normann-Ehrenfelsa, dok je

donjomiholjački veleposjed pripao njegovoj drugoj kćeri Štefaniji, udanoj za grofa Đuru Mailatha von Székhelyja, državnog suca, veleposjednika i osnivača Mađarske akademije. Marija i Štefanija vjenčale su se istoga dana, 15. travnja 1852. Tako su Donji Miholjac naslijedili grofovi Mailáth, a Valpovo grofovi Normann-Ehrenfels.¹⁷

4.2. Veleposjed Donji Miholjac

Nakon smrti Karla i Gustava von Prandaua, Đuro i Štefanija Mailáth nasljeđuju miholjački veleposjed koji je obuhvaćao sljedeća mjesta: Donji Miholjac, Bočkince, Čađavicu, Golince, Kapelnu, Podravsku Moslavinu, Podravske Podgajce, Miholjački Poreč, Rakitovicu, Sveti Đurađ, Viljevo, Črnkovce, Kunišince, Marijance, Šljivoševce, Beničance, Čamagajevce, Kućance, Laciće, Radikovce i Šaptinovce. U sastavu imanja nalazili su se i majuri ekonomije: Miholjačka ekonomija, Žestilovac, Brezovica, Kladje, Adelin Stan, Badjevo, Gustav Stan, Gložđe (Ivanovo), Miholjački Martinci, Orešnjak i Dravica. Đuro i Štefanija Mailáth imali su petoricu sinova: Đuru, Josipa, Gejzu, Ladislava i Gustava te dvije kćeri: Etelku i Šarlotu. Grof Đuro Mailáth tragično je preminuo 1883. u Budimpešti, kada ga je ubio sluga tijekom pljačke. Veleposjedom se nakon toga brinula njegova supruga, grofica Štefanija i njihov sin grof Ladislav Mailáth. Smrću grofice Štefanije, 5. kolovoza 1914., braća i sestre odrekli su se nasljedstva u korist brata Ladislava. Grof Ladislav Mailáth oženio se groficom Ilonom (Ilmom) Sztaray-Hadik de Futak, a vjenčali su se 16. srpnja 1905. u Budimpešti. U braku nisu imali djece pa tako ni nasljednika.¹⁸

4.3. Gradnja starog dvorca

Dolaskom plemićke obitelji Hilleprand von Prandau u Donji Miholjac započinje izgradnja vlastelinskih zgrada. Najprije su izgrađene drvena kurija i drvene gospodarske zgrade, a zatim manja zidana kurija.

¹⁷ Isto, str. 72.-73.

¹⁸ Isto, str. 73.-74.

Slika 3. Zgrada Uprave vlastelinstva
izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str.15.

Udovica baruna Josefa Ignaca, Marija rođena Pejačević, dala je 1818. izgraditi dvorac u kasnobaroknom stilu za svojeg sina Karla Sigismunda.¹⁹ To je bila prva zgrada u mjestu pokrivena crijepom.

¹⁹ Isto, str. 74.

Slika 4. Stari dvorac nakon izgradnje; razglednica iz 1901.

izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 9.

Ulična fasada dvorca ima devetnaest jednakih prozora s kasnobaroknim ukrasima, dok se na dvorišnoj strani nalazi niz volti zatvorenih vitrajnim prozorima. Stari dvorac imao je dva salona, četrnaest soba, dvije kuhinje, dvije smočnice, praonicu, drvarnicu, podrum i ledenicu. Kompleks dvorca krasi vrijedan i dekorativan hrastov trijem, koji povezuje stari i novi dvorac.²⁰

²⁰ Šimunjak, Z. Z., *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, 2007., str. 33.

Slika 5. Hodnik starog dvorca početkom 20. stoljeća
izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 8.

Slika 6. Stari dvorac; razglednica iz 1985.
izvor: vlasništvo autorice rada

4.4. Veliki i mali park

S izgradnjom dvorca u pozadini je podignut i veliki perivoj, odnosno park. Gustav Prandau je velikim dijelom oblikovao perivoj nastojeći da on bude prirodni vrt ispunjen mnoštvom autohtonih i uvezenih biljnih vrsta. Dio svoje velike vrtlarije preselio je u Donji Miholjac zbog povoljnije klime. Kako bi podržao razvoj dendrološke proizvodnje, 1872. izgrađen je staklenik s tri odjeljenja: jedno za tropsko bilje, a preostala dva za zimsko bilje i rano povrće.

Slika 7. Staklenik, razglednica iz 1980.

izvor: vlasništvo autorice rada

Vrtlarija obitelji Prandau bila je jedna od vodećih u Monarhiji. Dok su se neki europski vrtovi ponosili s dvije do tri vrste kamelija, u donjomiholjačkom stakleniku uzgajalo se 103 vrste. Biljni materijal izvezio se u gotovo sve zemlje, osobito grab (*Carpinus betulus*), uzgojen u kontejnerima prikladnim za transport. Izgradnjom novog dvorca, površina parka povećana je s 15 na 35 katastralnih jutara. Konačni izgled perivoja oblikovali su grof Ladislav i njegova supruga Ilma Mailáth. Osnova ovog ukrasnog vrta je pejzažni perivoj s elementima historicizma i secesije. Parteri su nepravilnih oblika i ispunjeni niskim šumskim biljem, dok je dendrološka osnova matičnjak s raznim zbirkama drveća i grmlja.

Slika 8. Cvjetnjak u vlastelinskom perivoju oko 1901.

izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca : Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 17.

Cjelokupna površina parka može se podijeliti na četiri dijela:

1. Površinu oko dvorca uređenu u historicističkom stilu s osnovom pejzažnog perivoja;
2. Matičnjak uz neteču s obiljem vrijednih biljnih vrsta;
3. Izložbeni prostor ispred staklenika, bogat vrtlarijom;
4. Rasadnik i voćnjak s 148 kultivara patuljastih voćaka.

Grofica Štefanija Mailáth bila je velika ljubiteljica cvijeća, osobito ljubičica. Kako bi uživala u njihovoj ljepoti i mirisu već krajem zime, ispod livade ispred istočne terase

novog dvorca postavljene su cijevi za dovod tople vode, koje su grijale zemlju, omogućujući cvjetanje ljubičica već početkom ožujka. Iako prvotni projekt nije sačuvan, floristička je dokumentacija iz 1872. dostupna. Prije Prvog svjetskog rata o parku se brinulo sedam stručnih vrtlara. Posljednju kartu biljnih vrsta u parku izradio je donjomiholjački šumar Josip Ton 1953. Park je 1961. proglašen zaštićenim objektom prirode, a 1962. upisan je u registar zaštićenih objekata. Konzervatorski zavod u Zagrebu proglasio ga je 1988. parkom prirodne rijetkosti. Park, koji je stoljeće bio pažljivo održavan, propadao je sljedećih stotinu godina zbog nestručnog održavanja i zapuštenosti u posljednjim desetljećima. Mnoge rijetke vrste drveća i grmlja, koje su dolazile iz raznih dijelova svijeta, nestale su, a neke su uništene nebrigom i neznanjem. Pokrenuta je inicijativa za obnovu parka, izrađena je studija i plan obnove, ali nije jasno kada će doći do realizacije. Zahvaljujući trudu kotarskog predstojnika Ivana pl. Delimanića, 1888. u centru Donjeg Miholjca, uz veliki park, podignut je i mali park za građanstvo, na mjestu gdje su se održavali sajmovi.²¹

4.5. Car u Donjem Miholjcu

Povodom vojnih vježbi održanih na ovom području od 12. do 14. rujna 1901., car i kralj Franjo Josip I. boravio je kod grofa Ladislava Mailátha u Donjem Miholjcu. U pratnji prijestolonasljednika Franje Ferdinanda i rumunjskog prijestolonasljednika Ferdinanda, car je 12. rujna u 15:25 sati stigao iz Pečuha na željeznički kolodvor u Noskovce. Dobrodošlicu mu je uputio veliki župan Virovitičke županije, grof Teodor Pejačević, uz prisustvo hrvatskog bana Dragutina Khuena Héderváryja. Od Noskovaca do Donjeg Miholjca, car i pratnja prevezli su se posebno pripremljenim vlakom uskotračne željeznice braće Gutmann. Oko 17 sati stigli su na željezničku postaju u Donjem Miholjcu, odakle su se dvorskim kolima, fijakerom, uputili prema dvorcu grofa Ladislava Mailátha. Uzduž glavne ulice kroz koju je prolazio car, okupilo se mnoštvo građana iz Donjeg Miholjca i okolice, a red su održavali članovi vatrogasnih društava i ugledni građani. Posebnim proglasom kotarski upravitelj dr. Vuković osigurao je da sve protekne u najboljem redu.

²¹ Turalija, A. i Šetić, N., Vrtlarija Prandau - Mailath u Donjem Miholjcu, *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 38, No. 1, 2006., str. 297.-308., <https://hrcak.srce.hr/7699> (21. kolovoza 2024.).

Car i tri generala prenoćili su u dvorcu grofa Ladislava Mailátha, dok su prijestolonasljednik Franjo Ferdinand i rumunjski prijestolonasljednik bili smješteni kod grofovih službenika. Dvorac je za tu priliku bio osvijetljen električnim svjetlom. Zbog nemogućnosti primjerenog smještaja cijenjenih gostiju, grof Ladislav Mailáth odlučio je izgraditi novi dvorac, potaknut i obećanjem cara Franje Josipa da će ponovno doći u lov na visoku divljač, što se, nažalost, nikada nije ostvarilo. Blisko prijateljstvo između grofa Ladislava Mailátha i prijestolonasljednika Franje Ferdinanda potvrđeno je i time što je grof bio kum djeci prijestolonasljednika, koji je redovito dolazio u Donji Miholjac na odmor i lov.

Na blagdan sv. Stjepana, kralja, 20. kolovoza 1905., povodom 75. rođendana cara i kralja Franje Josipa I., u Donjem Miholjcu otkriven je spomenik njemu u čast. Uoči svečanosti, Donji Miholjac bio je prepun izaslanstava iz cijele županije, a vatrogasno društvo priredilo je serenadu ispred dvorca grofa Mailátha. Nakon svečane službe Božje, uslijedilo je otkrivanje spomenika, koji je izradio umjetnik Robert Frangeš. Na četverokutnom postamentu uzdiže se 7 metara visoki obelisk od bijelog kamena iz Vrapča, a oko spomenika su postavljeni kameni stupovi povezani željeznom pozlaćenom ogradom.²²

²² Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 75.-76.

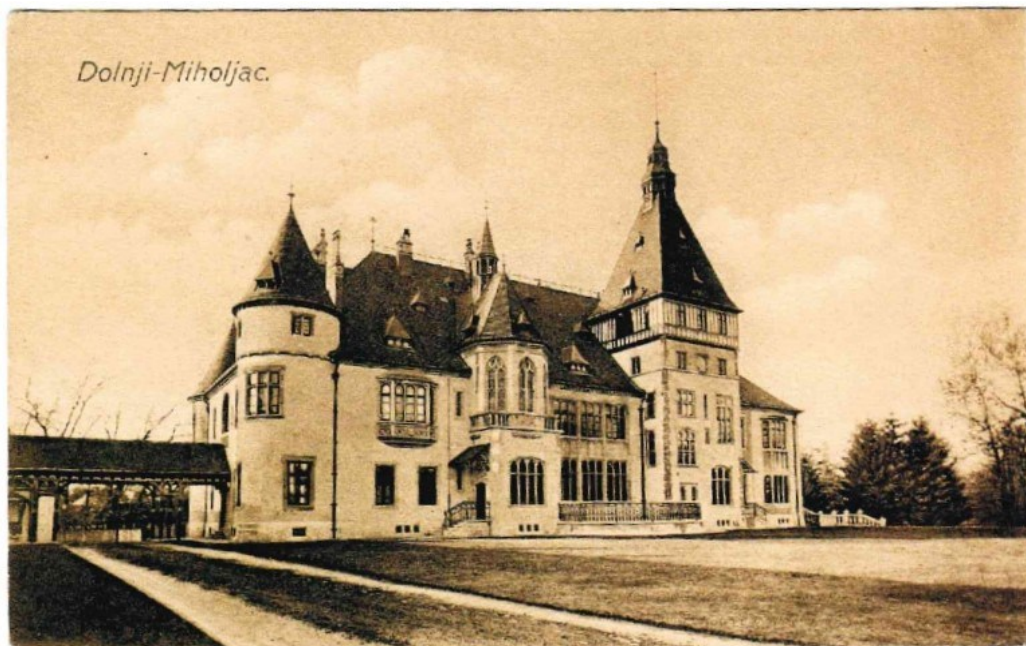

Slika 9. Otkriće spomenika Franje Josipu I. 20. kolovoza 1905.
izvor: Gradašćević S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 13.

4.6. Gradnja novog dvorca

Izgradnja novog dvorca započela je 1903. Dvorac je izgrađen u engleskom Tudor stilu, a projektirao ga je budimpeštanski arhitekt Istvan Möller. Građevina odiše romantikom, od smještaja u uređenom parku do dinamičnih fasada i visokih krovišta. Posebnost dvorcu daju cilindrične kule, brojni mansardni prozori, vitki dimnjaci s bogato ukrašenim završetcima, prostrane terase te balkoni s ogradama od kovanog željeza.²³

²³ Obad Šćitaroci, M., *Dvorci i perivoji u Slavoniji*, Zagreb 1998., str. 267.

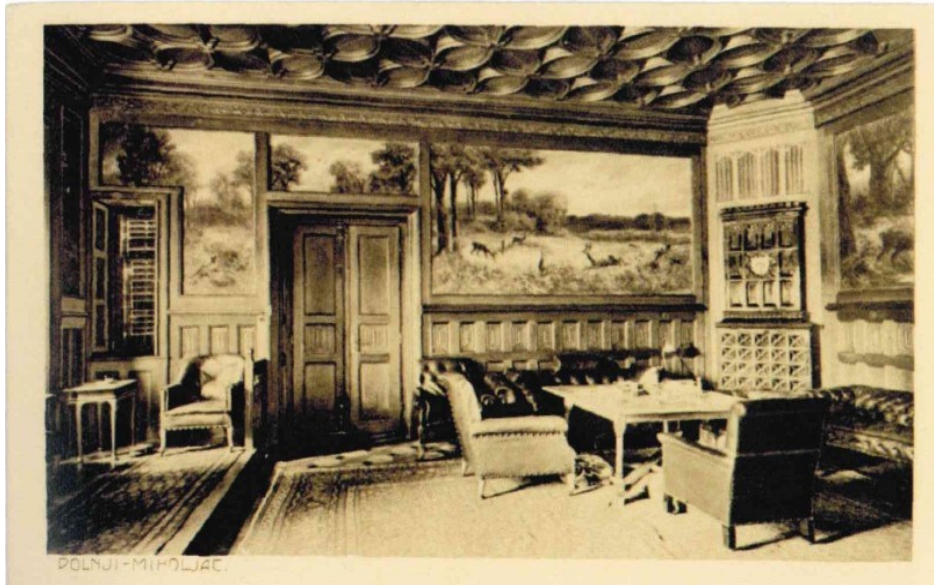

Slika 10. Istočno pročelje novog dvorca s početka 20. stoljeća
izvor: Gradašević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 18.

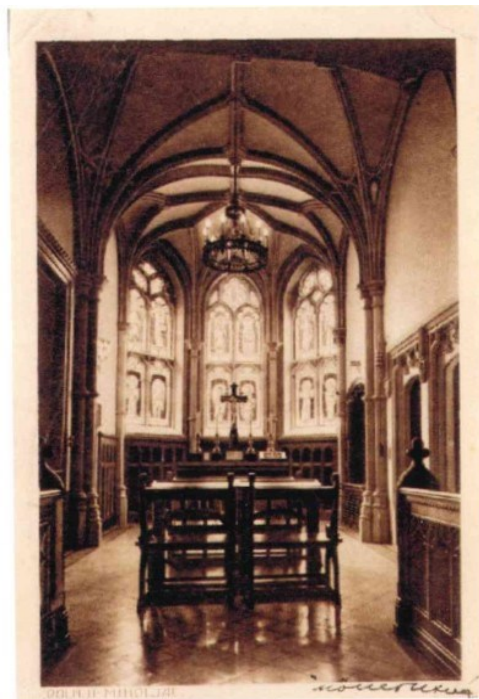

Slika 11. Zapadno pročelje novog dvorca s početka 20. stoljeća
izvor: Gradašević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 18.

Zgrada ima oko pedeset prostorija, s korisnom površinom od približno 3.500 m². Najljepše uređene prostorije su plesna dvorana, biblioteka, kapela i uredske prostorije. Unutrašnjost je ukrašena lovačkim trofejima Mailatha iz Slavonije te s njegovih putovanja po Africi i Aziji. U podrumskom dijelu nalaze se kuhinja, smočnice, vinski podrum, kuglana sa šankom, praonica, kotlovnica i spavaonice za nepredviđene goste. Prizemlje je namijenjeno za dnevni boravak te sadrži ljetnu i zimsku blagovaonicu, glazbenu sobu, dnevni boravak, biblioteku, plesnu dvoranu i uredske prostorije. Zidovi ovih prostorija obloženi su hrastovim drvom, a stropovi ukrašeni gipsanim reljefima i rezbarenim hrastovim detaljima. U zimskoj blagovaonici, dnevnom boravku i glazbenoj sobi, iznad hrastovih parapeta, nalazile su se slike u tehničar ulja na platnu, uglavnom s motivima iz Slavonije. Na prvom katu nalazi se i dvorska kapela s tornjićem, izgrađena u neogotičkom stilu. Prozori dvorca bili su ukrašeni vitrajima, posebno vrijedni su oni u dvorskoj kapeli s prikazima dvanaest apostola, ali većina tih vitraja je uništena vandalizmom, sačuvani su samo neki detalji. Na istom katu nalaze se uglavnom spavaće sobe s kupaonicama i toaletima. Potkrovlje je bilo rezervirano za prostorije za poslugu. Dvorac je imao vlastiti vodovod. U donjem dijelu parka, sjeverno od staklenika, nalazio se bunar s elektropumpom koja je crpila vodu u spremnik smješten na tavanu dvorca, odakle se voda slobodnim padom distribuirala u sve dijelove dvorca. Dvorac je u početku imao vlastitu električnu rasvjetu, a kasnije je struju dobivao iz tvornice špirita u vlasništvu grofa, smještene na imanju Majur. Hodnici, kupaonice, plesna dvorana, biblioteka, kapela i stubišta dvorca zagrijavani su centralnim grijanjem, dok su ostale prostorije grijane kalijevim pećima koje su se ložile iz hodnika. Neke prostorije imale su kombinaciju kalijevih peći i otvorenih kamina. Centralni sustav za usisavanje prašine, vodovod, električna rasvjeta i tri sustava grijanja svjedoče o tome da je novi dvorac za svoje vrijeme bio izuzetno moderan.

Slika 12. Unutrašnjost jedne od soba uređene u lovačkom duhu
 izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 19.

Slika 13. Unutrašnjost kapelice novog dvorca
 izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 19.

Gradnja dvorca završena je 1906. Fasade novog donjomiholjačkog dvorca imaju historicistička i neoromantičarska obilježja. Veći broj tornjića i dimnjaka, polukružni rizaliti te terase s ogradama od željeznih stupova, kao i kutne kule, daju dvorcu

izrazito romantičan izgled i stvaraju starinski ambijent koji je rijetko viđen u Slavoniji.²⁴

Slika 14. Dvorac na razglednici 1982.

Izvor: vlasništvo autorice rada

Slika 15. Pogled iz zraka na oba dvorca i perivoj oko njih

Izvor: [Naslovna - TZ Donji Miholjac \(tz-donjimiholjac.hr\)](https://tz-donjimiholjac.hr) (17. kolovoza 2024.)

²⁴ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 75.-76.

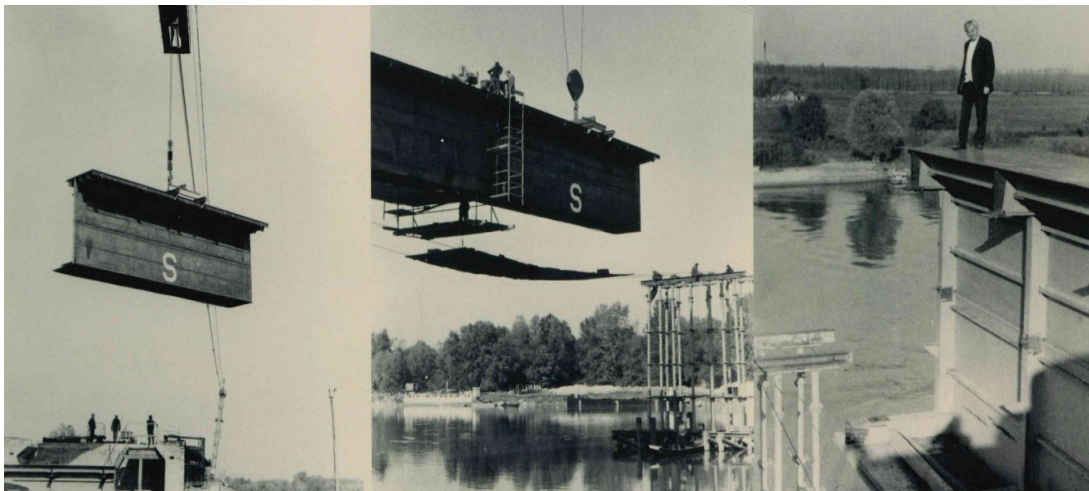
5. MOST NA RIJECI DRAVI

Gradić Donji Miholjac ima iznimno povoljan geografski i prometni položaj. Nalazi se u neposrednoj blizini tržišta Europske unije te tržišta jugoistočne i istočne Europe, s jednakom udaljenošću (oko 250 km) od Zagreba i glavnih gradova susjednih država, Mađarske, Srbije i Bosne i Hercegovine. Povijesno gledano, položaj Donjeg Miholjca, koji je smješten samo tri kilometra od rijeke Drave, imao je svoje prednosti i nedostatke, ovisno o političkim okolnostima u regiji. Izgradnja mosta na rijeci Dravi imala je različite učinke na gospodarski razvoj. U razdobljima kada su političke okolnosti bile povoljne za povezivanje i gospodarski rast s obje strane Drave, most je ubrzavao povezivanje stanovništva i time poticao gospodarski razvoj.

5.1. Gradnja mosta 1908.

Most u Donjem Miholjcu izgrađen je u prvom desetljeću 20. stoljeća, točnije 1908. Bio je namijenjen kombiniranom prometu - željezničkom, cestovnom i pješačkom, a izgradnji mosta kod Donjeg Miholjca prethodile su, kao i danas, određene društveno-političke aktivnosti. Uviđajući neophodnost postojanja mosta preko Drave u ovom dijelu Slavonije, Skupština virovitičke županije tražila je da se konačno riješi pitanje izgradnje mosta, koji bi imao ogroman gospodarski značaj. Na skupštini održanoj 25. svibnja 1899., skupštinar Drag. Kreppe predložio je da se ministarstvu uputi izaslanstvo s ciljem ubrzanja izgradnje mosta kod Donjeg Miholjca. Radovi na mostu započeli su u jesen 1906., a most je otvoren za promet 25. svibnja 1908., manje od dvije godine nakon početka gradnje. Izgradnja mosta duljine 316 metara koštala je 1.500.000 kruna. Most je bio prvi čvrsti prijelaz na toj lokaciji, gdje su prije njegove izgradnje ljude i kola prevozili skela ili „kompa”. Zahvaljujući osnivanju Kluba inženjera i arhitekata u Zagrebu 1878. te pokretanju stručnog časopisa Kluba pod nazivom „Viesti Kluba inžinirah i arhitekatah" 1880., sačuvani su izvorni podaci o izgradnji „Mosta preko Drave kod Donjeg Miholjca". Pod tim naslovom, u petom broju spomenutog časopisa iz 1908., objavljen je članak gospodina Mirka pl. Ferricha, kraljevskog tehničkog savjetnika, u kojem je detaljno opisana izgradnja mosta. U članku su prikazani pregledni nacrti mosta te dvije fotografije iz razdoblja gradnje.

Uzme li se u obzir razina umijeća gradnje mostova tog vremena, ovaj most možemo smatrati modernim rješenjem za premošćivanje raspona slične veličine. Kao i svako drugo razdoblje u povijesti gradnje mostova, vrijeme kada je izgrađen ovaj most ima svoje karakteristike u pogledu oblika, veličine raspona, načina temeljenja, korištenih materijala, oblikovanja detalja, pa čak i određene modne trendove. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća, u bogatijim sredinama i na važnijim prometnim pravcima, manji mostovi uglavnom su se gradili od kamena ili opeke, dok su na manje važnim lokacijama dominirali drveni mostovi. Beton je tek počeo ulaziti u upotrebu, dok se čelik koristio uglavnom za premošćivanje većih raspona na značajnim prometnim pravcima i mostovima. Temeljenje mostova obično je bilo plitko, uz zaštitu od nasipanja ili na drvenim pilonima ako je nosivo tlo bilo na većim dubinama. U iznimnim slučajevima, na važnijim mostovima i pri temeljenju stupova u dubljim vodotocima, koristila se metoda pneumatskog temeljenja na kesonima. Most u Donjem Miholjcu sadržavao je upravo te elemente - pneumatsko temeljenje na kesonima i čeličnu rasponsku konstrukciju raspona od 100 metara - što ga svrstava među značajna postignuća mostogradnje ne samo na području Hrvatske nego i šire, unutar tadašnje države.

Slika 16. Prizor s montaže čelične rasponske konstrukcije

Izvor: Šimunjak, Z. Z. (2007.), *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, str. 106.

Čitajući detaljan prikaz u reprintu članka iz 1908., s današnjeg stajališta mostogradnje, možemo samo potvrditi visoku razinu stručnosti tadašnjih inženjera. Važno je imati na umu skromne tehničke mogućnosti tog vremena, posebice u pogledu mehanizacije i opreme, gdje su se uglavnom koristili jednostavni uređaji, često konstruirani na samom gradilištu. Posebice je impresivna brzina izgradnje mosta od svega 23 mjeseca, s obzirom na njegovu duljinu i raspon, a osobito složenost temeljenja. Temeljenje na pneumatskim kesonima, s ručnim iskopom pod pretlakom, gdje je jedan od kesona spušten na dubinu od 20 metara u samo 42 dana, pri čemu je iskopano 1176 m³ materijala, iz današnje perspektive čini se gotovo nevjerojatnim.²⁵

Slika 17. Izgrađeni most 1908.

izvor: Šimunjak, Z. Z. (2007.), *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, str. 56.

Most je bio namijenjen i željezničkom prometu, s planom izgradnje željezničke pruge normalnog kolosijeka Pečuh-Donji Miholjac-Našice. Pruga je s mađarske strane stigla do Donjeg Miholjca, ali su nemirne političke prilike pred Prvi svjetski rat, kao i

²⁵ Šimunjak, Z. Z., *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, 2007., str. 60.-66.

sam rat, spriječile izgradnju pruge do Našica. Most je srušen 1941. iz vojno-strateških razloga, neposredno prije napada Njemačke i njezinih saveznika na Jugoslaviju.²⁶

5.2. Obnova mosta

Godina 1968. bila je prelomna za Slavoniju, donoseći značajne promjene. Te godine došlo je do decentralizacije Republičkog fonda za ceste, osnivajući Regionalne fondove u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku. Istovremeno su ukinuti kotarevi, a u općinama su održani lokalni izbori. Slavoniju su tada činile općine Županja, Vinkovci, Đakovo, Vukovar, Slavonski Brod, Osijek, Beli Manastir, Valpovo, Donji Miholjac, Našice, Slavonska Orahovica, Požega, Slatina i Nova Gradiška. Od četrnaest novoizabranih predsjednika, dvanaestorica su bili Hrvati. Predsjednici općina bili su članovi inicijativnog odbora za osnivanje Regionalnog fonda za ceste. U isto vrijeme dolazi do jačanja i širenja Matice hrvatske u Slavoniji, što je rezultiralo izborom dvanaestorice Hrvata na čelne pozicije u općinama. U razdoblju od 1968. do 1971., od osnivanja Regionalnog fonda za ceste Slavonije, rodila se ideja obnove mosta kod Donjeg Miholjca. To je bilo razdoblje intenzivnog rada Matice hrvatske. Neosporno je da je most kod Donjeg Miholjca bio plod Hrvatskog proljeća 1971.²⁷

Dana 29. listopada 1971., kamen temeljac za izgradnju cestovnog mosta preko rijeke Drave kod Donjeg Miholjca položen je svečanim događajem. Novi most imat će duljinu od 330 metara i širinu od 7,5 metara. Prema dogovoru između Hrvatske i Mađarske, projekte mosta izradili su Inženjerski projektni biro Zagreb s hrvatske strane te Poduzeće za projektiranje cesta i željezničkih pruga s mađarske strane. Izgradnju mosta povjerena je jugoslavenskom poduzeću „Đuro Đaković“ iz Slavonskog Broda i budimpeštanskom poduzeću za izgradnju mostova. Nadzor nad radovima preuzeli su Republički fond za ceste SR Hrvatske i Poduzeće za investicije cesta iz Budimpešte.²⁸

Planirano otvaranje mosta i početak graničnog prometa preko zajedničkog mosta zakazano je za 29. studenoga 1973. Rijetka su područja u Hrvatskoj, pa čak i u

²⁶ Gradašević, S., *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, 2006., str. 28.

²⁷ Isto, str. 73.

²⁸ Isto, str. 93.

Jugoslaviji, gdje prirodni uvjeti toliko otežavaju prometno povezivanje s graničnim regijama. Na sjeveru rijeka Drave, na jugu rijeka Sava, a na istoku rijeka Dunav predstavljaju značajne prirodne prepreke za unapređenje prometne valorizacije slavonsko-baranjskog područja.

Od obnove mosta 1974., stanovnici s obje strane rijeke Drave živjeli su u dva različita politička sustava, što je nesumnjivo utjecalo i na gospodarske tijekove. U razdoblju od izgradnje mosta pa do promjena političkih sustava te uspostave hrvatske države, gospodarski utjecaji između tih dviju strana svodili su se uglavnom na razmjenu iskustava, budući da nije bilo mogućnosti za povezivanje gospodarskih subjekata. Nedostatak državnog okvira sprječavao je uspostavu slobodnog tržišta i slobodnog tržišnog ponašanja. No, u području Donjeg Miholjca dogodio se važan razvojni trenutak: izgradnja mosta na Dravi i otkriće nafte i zemnog plina. Eksploatacija tih mineralnih bogatstava donijela je značajna financijska sredstva, koja su u obliku rente bila usmjerena u razvoj gospodarstva te društvene i komunalne infrastrukture. Do tada gospodarski nerazvijeno poljoprivredno područje Donjeg Miholjca transformiralo se u industrijsko središte s novim tvornicama i moderniziranim poljoprivredno-prerađivačkim kapacitetima. Neki od ključnih projekata bili su: Tvornica za proizvodnju plastičnih proizvoda Analit, Tvornica gumeno-tehničke robe Borovo, Dravska plovidba s flotom za eksploataciju pijeska i šljunka te transport roba Dravom, poljoprivredne tvrtke Poljoprodukt i Agroma, Staklenici u Magadenovcu, uslužne djelatnosti, ribnjačarstvo, stočarstvo s novom svinjogojsko farmom i tvornicom stočne hrane, DIK Đurđenovac za proizvodnju stolova i stolica, GP Drava, PTT promet, poljoprivredne zadruge, Žitar s modernizacijom mlinske industrije, pekarom i doradom sjemenske robe, Elmont, trgovačka tvrtka Podravina, Slavonska banka, INA Naftaplin, šumarstvo, Karašica-Vučica, dom zdravlja, Croatia osiguranje, URO Zagreb te hotel Borik.²⁹

Most 1992. dobiva novi značaj. Prije toga, prvenstveno je služio za prijelaz osobnih automobila i putnički transport, no ratna zbivanja donose mu potpuno drugačiju ulogu. Tijekom okupacije Baranje most postaje granični prijelaz preko kojeg se počinje uvoziti i izvoziti roba. Izgradnja carinskog terminala ubrzala je protok robe preko granice, što je omogućilo stvarnu povezanost gospodarstva Donjeg Miholjca s

²⁹ Isto, str. 137.

europskim tržištima. Ulaskom Mađarske u Europsku uniju, naše se tržište, preko mosta na Dravi, izravno povezalo s tržištem EU.

Slika 18. Most 2007.

Izvor: Šimunjak, Z. Z. (2007.), *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, str. 102.

6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Društvene djelatnosti u Donjem Miholjcu obuhvaćale su razne aspekte društvenog života, uključujući vjeru, obrazovanje, sport, zdravstvo i kulturu koji su tijekom vremena imali značajan utjecaj na razvoj lokalne zajednice.

6.1. Župa Donji Miholjac

Župa je specifična zajednica vjernika, trajno ustanovljena unutar partikularne Crkve, kojoj je pastirska skrb, pod nadležnosti dijecezanskog biskupa, povjerena župniku kao njezinom glavnom pastiru. Sadašnja Župa svetog Mihaela Arkandela u Donjem Miholjcu ponovno je osnovana 1722., od kada se kontinuirano vode župne matice.

Župna crkva svetog Mihaela Arkandela u Donjem Miholjcu izgrađena je već krajem srednjeg vijeka. Radi se o velebnoj gotičkoj građevini, koja se ističe mrežastim svetištem, visokim gotičkim prozorima, zašiljenim portalima i snažnim vanjskim potpornjima, kontraforima. Crkva, izgrađena u 15. stoljeću, jedna je od rijetkih u Slavoniji koja je preživjela tursku okupaciju. Prema opisu iz 1730., posvećena je svetom Mihaelu, izgrađena je od kamena, sa zidanim tornjem i jednim blagoslovljenim zvonom.³⁰

Zahvaljujući zalaganju baruna Josipa Hillepranda Prandaua i trudu vjernika, crkva je 1795. obnovljena zajedno s tornjem, a iste godine dodana je nova sakristija. Prema zapisniku iz 1829., crkva je duga 17, a široka 7 hvati. Svetište je 1820. nadsvođeno kupolom, a sakristija je proširena i pokrivena šindrom, zahvaljujući drvu koje je darovao barun Karlo Prandau. Crkva je smještena u župnom dvorištu, koje je između 1820. i 1821. ograđeno zidanom ogradom zajedno sa župnom kućom. Svetište je popločeno kamenom, dok je ostatak crkve popločan opekom. Unutrašnjost crkve ima četiri oltara: glavni oltar svetog Mihaela te tri sporedna – Četrnaestorice mučenika, Svetog Križa i Blažene Djevice Marije. U crkvi se nalazi i mramorna krstionica.³¹

³⁰ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 83.

³¹ Isto, str. 86.-87.

Slika 19. Pogled na crkvu s južne strane iz 1912.

izvor: Dimitrijević, J. (2010.), *Povijest glazbe grada Donjeg Miholjca*, str. 56.

Slika 20. Nekadašnji izgled unutrašnjosti crkve

Izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 23.

Prve orgulje s pet registara spominju se 1782., a 20. srpnja 1805. barun Josip Hillebrand Prandau darovao je crkvi orgulje s deset registara. Zapisnik kraljevskih priopćenja vodi se od 1757., a posebno se vodi i zapisnik biskupijskih odredaba. Matice krštenih, vjenčanih i umrlih vode se prema propisima i čuvaju u župnikovom ormaru, dok se ostali spisi i dokumenti čuvaju u crkvenoj škrinji.³² Prema rješenju Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, orgulje u Župnoj crkvi svetog Mihaela proglašene su kulturnim dobrom i upisane u registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Slika 21. Unutrašnjost župne crkve s orguljama

Izvor: Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 86.

Crkva se tijekom svoje povijesti više puta obnavljala. Sveobuhvatna obnova crkve i okoliša započela je 1995. Najprije je uređeno crkveno dvorište, izgrađene pristupne

³² Gradašćević, S., *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, 2006., str. 23.

staze, obavljeno hortikulturno uređenje te postavljena vanjska rasvjeta. Novi automatizirani sustav centralnog grijanja s kotlovnicom instaliran je 1999. Potom su obnovljeni unutarnji zidovi i stropne površine lađe i svetišta crkve, a restaurirane su i slike u kupoli svetišta i na stropu lađe. Veliki oltar je restauriran 2002., a kupola tornja 2005.³³

Slika 22. Vanjski izgled crkve

Izvor: Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 92.

³³ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 97.-98.

6.2. Školstvo

Škola je temelj svakog života i napretka u zajednici. U sjeveroistočnoj Hrvatskoj, nakon protjerivanja Turaka, škole su bile rijetke i povezane uglavnom uz crkve, djelujući pod zaštitom svećenika i župnika. Godine 1770. kraljica Marija Terezija potaknula je plemstvo i biskupe da osnivaju pučke škole jer je prosvjetljivanje naroda bilo od koristi i za njih same.

Ključni trenutak za školstvo dogodio se 22. kolovoza 1777., kada je uveden jedinstveni školski sustav nazvan *Ratio educationis totiusque rei litterariae*. Tim sustavom uređene su dvije vrste škola: narodne (trivijalne) – seoske s jednim učiteljem, trgovišne s dva učitelja, gradske s tri učitelja – i normalne škole s četiri razreda, gdje su se obrazovali budući učitelji narodnih škola. Školska osnova je revidirana 1791., a novi *Ratio educationis totiusque rei litterariae per regnum Hungariae et provincias eidem adnexas* stupio je na snagu 1806. Glavni predmeti u pučkim školama bili su vjeronauk, čitanje, krasopis, računanje, građanske dužnosti, ponašanje, prirodopis i osnove latinskog jezika za naprednije učenike. Početkom 19. stoljeća broj pučkih škola u selima raste, ali se pojavljuje problem redovitog slanja djece u školu.³⁴

6.2.1. Prvi učitelj u Donjem Miholjcu

Kanonska vizitacija Župe Miholjac iz 1738. bilježi da ravnatelj škole (*rector scholae*) Marko Knežević, koji je ovdje došao prije dvije godine, ne prima nikakvu stalnu plaću od općine te se zadovoljava radom zvonara. Vizitacija iz 1745. navodi da je učitelj isti kao i prije te da je i dalje ujedno zvonar. Kao učitelj ne dobiva nikakvu plaću, a kao zvonar dobiva pola osmaka od svakog bračnog para te 2 groša za zvonjenje prilikom pokopa, ali ništa više od toga. Zapisnici vizitacija ne donose informacije o školskim prostorima, zgradama, broju učenika ili načinu izvođenja nastave.³⁵

³⁴ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 201.

³⁵ Isto, str. 201.

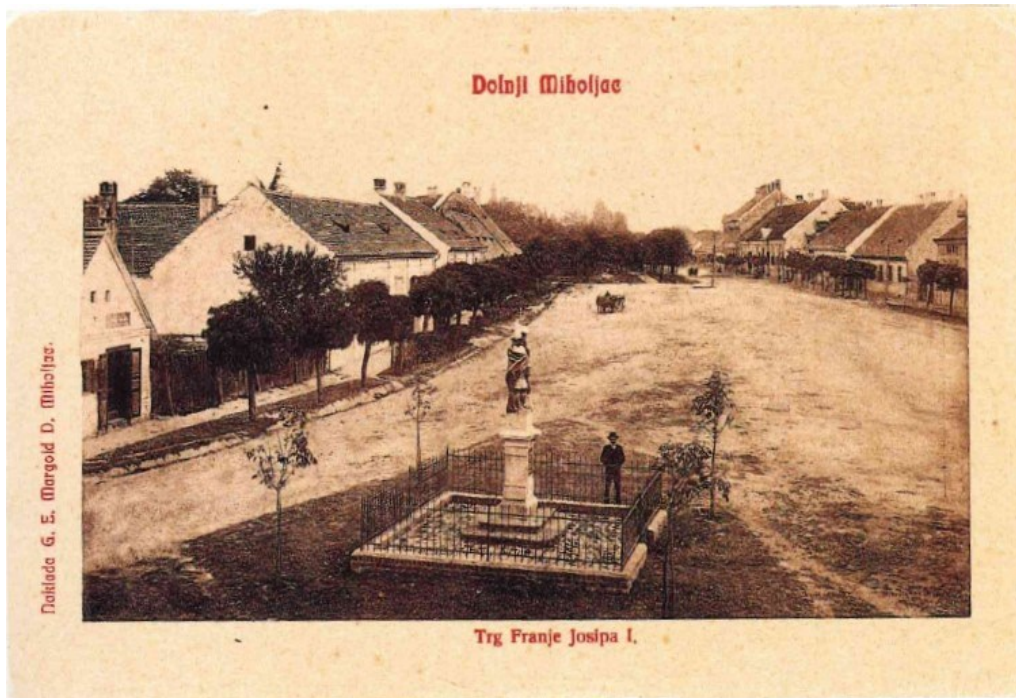
6.2.2. Otvaranje prve škole

Škola u Donjem Miholjcu osnovana je 1805., kada je župnik Martin Paulović kupio dvije kuće i darovao ih općini s namjerom da se otvori škola. Ovu plemenitu nakanu potvrdilo je vlastelinstvo dopisom od 14. ožujka 1805. Kanonska vizitacija iz 1810. bilježi da učitelj živi u drvenoj kući omazanoj blatom, pokrivenoj slamom, s jednom sobom, kuhinjom, smočnicom, malim povrtnjakom i većim vrtom za kukuruz. Škola se sastoji od dvije kuće: manja je izgrađena od umetnutih greda, s pečenom i prijesnom opekom te pokrivena šindrom, dok veća kuća ima podrum, dvije sobe i kuhinju, i zidana je opekom.

Učitelj Franjo Niczky, rođen u Varaždinu, ima 31 godinu, marljiv je i dobroga vladanja. Govori ilirički, hrvatski, njemački i talijanski jezik te poučava hrvatski i njemački. Njegove obveze uključuju podučavanje djece, sviranje orgulja, pjevanje i asistiranje župniku. Trenutno školu pohađa osmero djece tijekom cijele godine. Učitelj šalje tablično izvješće o napretku učenika nadgledniku pučkih škola u Zagreb. Nova školska zgrada s učiteljskim stanom izgrađena je 1820., a Josip Beck imenovan je učiteljem 1824. Tada su djeca pohađala školu od 7. do 10. godine života, a starija djeca (od 10 do 15 godina) dolazila su nedjeljom i blagdanom ujutro i popodne kako bi ponavljala gradivo u školi zvanoj Opetovnica, koja je počela s radom 1824. Učenici su bili podijeljeni u tri razreda: u prvom se učilo prepoznavanje slova, slovkanje i mali katekizam, u drugom se nastavljao mali katekizam, slavonsko i njemačko čitanje te krasopis s aritmetikom, dok se u trećem razredu učio srednji katekizam, biblijska povijest i napredniji predmeti.

Godine 1856. pokroviteljstvo nad školom preuzima Gustav Hillebrand von Prandau, a iste godine općina i vlastelinstvo zajedničkim naporom grade novu katnicu s tri učionice i stanom za nadučitelja. Škola dobiva ime Florijanova, po kipu svetog Florijana ispred nje. Učiteljsko osoblje predlagao je pokrovitelj škole, dok je nadzor nad radom škole imao župnik.³⁶

³⁶ Isto, str. 201.-202.

Slika 23. Pogled na trg i kip sv. Florijana gdje se nalazila škola

Izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 37.

6.2.3. Opća pučka škola

Radi unapređenja školstva, vlada je 14. listopada 1874. donijela novi školski zakon prema kojem je škola u Donjem Miholjcu postala Opća pučka škola pod vodstvom ravnajućeg učitelja. U školskoj godini 1881./1882., zahvaljujući novčanoj i kulturnoj potpori grofa Gustava von Prandaua, škola u Donjem Miholjcu postala je utemeljiteljskim članom Hrvatskog pedagoškog književnog zbora u Zagrebu.³⁷

³⁷ Isto, str. 203.-205.

Slika 24. Pučka škola

Izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 26.

6.2.4. Ženska škola

Izgradnja nove „Ženske škole“ započela je 27. lipnja 1898., a završena je do početka školske godine 1899./1900. Grof Gustav Mailath blagoslovio je školu 28. kolovoza 1899., dok je redovita nastava započela 1. rujna. Odgoj i obrazovanje djevojaka povjereni su Milosrdnim sestrama sv. Križa iz Đakova. Prve redovnice koje su započele rad u školi bile su s. Alfonsina Mateffy i s. Ignacija Zeliska. Zbog velikog broja učenica, nekoliko godina kasnije odlučeno je proširenje škole i otvaranje Šegrtske škole.³⁸

³⁸ Isto, str. 205.-206.

Slika 25. Ženska škola

Izvor: Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 205.

6.3. Zdravstvo

Krajem 19. stoljeća u cijelom kotaru Donji Miholjac radio je samo jedan liječnik. Početkom 20. stoljeća, točnije 1905., u Donjem Miholjcu bila su dvojica liječnika. Građani Donjeg Miholjca i okolice ostvaruju zdravstvenu zaštitu u Domu zdravlja, čija je prva faza izgradnje započela 1973., kada su uređeni suteren i prizemlje. U drugoj fazi, 1978., izgrađen je kat te je dovršena gradnja današnjeg Doma zdravlja. Dom zdravlja, zajedno s područnim ambulantama u Črnkocima, Magadenovcu i Viljevu, 1991. broji 76 zaposlenih djelatnika: 7 specijalista, 8 liječnika opće medicine, 3 stomatologa, 1 diplomiranog inženjera biokemije, 3 diplomirana farmaceuta, 10 djelatnika s višom stručnom spremom te 44 djelatnika sa srednjom stručnom spremom. Specijalistički dispanzeri i dijagnostički laboratorij opremljeni su na zavidnoj razini. Osim zdravstvenih djelatnika, u Domu zdravlja zaposleno je i 42

djelatnika pratećih službi, uključujući administrativno, tehničko i pomoćno osoblje, što ukupno čini 118 zaposlenih u Domu zdravlja u Donjem Miholjcu.³⁹

6.4. Sport

Krajem 19. stoljeća šport je bio prisutan u Donjem Miholjcu. U prosincu 1895. osnovano je Hrvatsko klizačko društvo Donji Miholjac, a 1898. osnovan je Hrvatski klub biciklista Donji Miholjac (koturaški klub). Spajanje tih dvaju klubova dogodilo se 18. veljače 1902. Poseban odbor, predvođen kotarskim upraviteljem dr. Vukovićem, 13. prosinca 1902. uputio je zamolbu Zemaljskoj vladi u Zagrebu za odobrenje osnivanja Društva za promicanje športa i poljepšavanje trgovišta u Donjem Miholjcu. Cilj društva bio je uljepšavanje trgovišta Donji Miholjac održavanjem javnih nasada te promicanje različitih sportova kao što su klizanje, bicikliranje, kupanje, veslanje, igranje, tjelovježba i slično. Zemaljska vlada u Zagrebu odobrila je pravila društva 26. veljače 1903. Prva glavna skupština Društva za promicanje športa i poljepšavanje mjesta održana je 1. ožujka 1903. u Donjem Miholjcu. Tajnik društva Knobloch opisao je novu igru „ping-pong“, kasnije poznatu kao stolni tenis, koji se u Donjem Miholjcu igrao već 1903., 23 godine prije osnutka Međunarodnog stolnoteniskog saveza (*International Table Tennis Federation*) 1926. Hrvatski veslački klub Neptun osnovan je u Donjem Miholjcu 1907. Donacijama i dobrovoljnim radom 1938. izgrađen je Dom kulture, koji je služio kao fiskulturna dvorana sve do izgradnje velike i moderne nastavno-športske dvorane 1987. Najpopularniji sport, nogomet, počeo se igrati u Donjem Miholjcu 1920., kada su školarci osnovali svoj klub pod nazivom Amateri, u kojem su igrali tijekom školskih praznika. Donjomiholjački športski klub (DNŠK) osnovan je 1924.⁴⁰

6.5. Kultura

Dolazak plemstva, jačanje svećenstva, razvoj školstva te dolazak obrazovane elite, zajedno s ekonomskim razvojem mjesta, omogućili su Donjem Miholjcu kulturni i

³⁹ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 256.

⁴⁰ Isto, str. 256.-257.

duhovni napredak u 19. stoljeću. Kada je riječ o kulturi, ključna figura tog razdoblja bio je August Harambašić.

6.5.1. August Harambašić

August Harambašić (1861.–1911.) bio je hrvatski književnik, pjesnik, prevoditelj, novinar i političar. Rodio se 14. srpnja 1861. u Donjem Miholjcu. Njegovo školovanje započinje u Osijeku, a zatim studira pravo u Zagrebu, Beču i Pragu, no završava ga tek 1890. Harambašić je bio vrlo angažiran u hrvatskom političkom životu, posebice kao pristaša Stranke prava, koja se zalagala za hrvatsku samostalnost. Zbog svojih političkih uvjerenja, više puta je bio uhićen. Bio je član Hrvatskog sabora te urednik i suradnik brojnih novina i časopisa, uključujući „Slobodu,” „Hrvatsku,” i „Vienac.” Kao književnik, Harambašić se istaknuo svojim domoljubnim pjesmama koje su bile vrlo popularne među Hrvatima tog doba. Njegova poezija često je prožeta snažnim osjećajima ljubavi prema domovini i narodu, a neke od njegovih najpoznatijih pjesama su „Grobničko polje,” „Zadnja želja,” i „Ljubim te, rodni grade moj.” Osim što je bio plodan pjesnik, Harambašić je bio i izvrstan prevoditelj. Prevodio je djela poznatih svjetskih književnika poput Byrona, Puškina i Lermontova na hrvatski jezik, što je značajno pridonijelo kulturnom obogaćivanju hrvatske književnosti. Unatoč svojim književnim i političkim uspjesima, Harambašićev je život bio obilježen osobnim tragedijama, uključujući gubitak voljene supruge, što je ostavilo dubok trag na njegovom duševnom stanju. Posljednje godine života proveo je u relativnoj izolaciji, a umro je 16. srpnja 1911. u Zagrebu. August Harambašić ostao je upamćen kao jedan od značajnih hrvatskih domoljubnih pjesnika, čije su pjesme nadahnjivale generacije Hrvata u borbi za nacionalnu slobodu i identitet.⁴¹

⁴¹ Harambašić, A., *Hrvatska Hrvatom: pjesme, priče, članci*, 1995., str. 18.

Slika 26. August Harambašić

Izvor: Osnovna škola "August Harambašić" Donji Miholjac - August Harambašić
(skole.hr) (2. rujna 2024.)

6.5.2. Čitaonice

Zauzimanjem grofa Ladislava Mailátha 1893. osnovana je u Donjem Miholjcu Narodna čitaonica. Prvi predsjednik Upravnog odbora čitaonice bio je Antun pl. Mihalović, narodni zastupnik donjomiholjačkog kotara. Kao jedno od rijetkih mjesta gdje su ljudi mogli doći do knjiga, novina i drugih pisanih materijala, čitaonica je postala središte intelektualnog života Donjeg Miholjca. Osim što je služila kao knjižnica, organizirala je i razne kulturne događaje, poput predavanja, rasprava i književnih večeri, koji su poticali razvoj lokalne kulture i osvještavali važnost obrazovanja. Tijekom vremena, čitaonica je postala i prostor za društvene aktivnosti, okupljanja i rasprave o važnim društvenim i političkim temama. Njezina uloga u obrazovanju i kulturi bila je neprocjenjiva, a pridonosila je i jačanju identiteta zajednice, posebice u razdobljima kada je pristup informacijama bio ograničen.

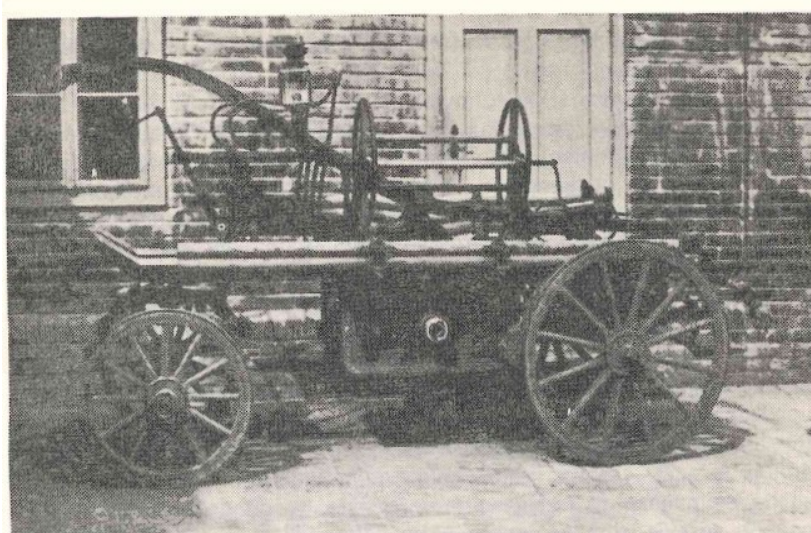
6.6. Društva

U sljedećim potpoglavljima bit će predstavljena neka od prvih društava koja su nastala u Donjem Miholjcu. Ova društva su imala ključnu ulogu u razvoju zajednice.

6.6.1. Dobrovoljno vatrogasno društvo – DVD

Dobrovoljno vatrogasno društvo u Donjem Miholjcu osnovano je 15. svibnja 1887. Stanovništvo ovog malog slavonskog trgovišta bavilo se poljoprivredom kao dominantnom granom. Česti požari, osobito za ljetnih mjeseci, odnosili su plodove mukotrpnog rada miholjačkih seljaka. Stogovi sijena, kamare slame smještene tik uz nastambe, bili su nerijetko uzročnici požara, koji je nemilosrdno prijetio uništenju stambenih i gospodarskih zgrada. Stoga se nametnula potreba za osnivanjem jednog društva koje će se boriti protiv vatrene stihije. Tako se rodila ideja o osnivanju Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Donjem Miholjcu. Stari zapisi govore da je te 1887. buknuo veliki požar na tadašnjem vlastelinskom dobru Majur i gotovo sve uništio i to je upravo bio ozbiljan razlog za sastanak nekolicine miholjačkih građana, obrtnika i seljaka. Dogovoreno je i o nabavi najpotrebnijeg oruđa za rad te visini članarine koja će se prikupljati od podupirajućih članova Društva. Također su donesena Pravila Društva i zaključeno da se nabavi štrcaljka te ostale potrepštine. Iz zapisnika je vidljivo da su se članovi Društva redovito sastajali, održavali vježbe i postupno nabavljali potrebnu opremu. Prve godine rada protekle su u nastojanju da se riješe materijalni problemi. Već je tada Dobrovoljno vatrogasno društvo opravdalo svoje postojanje ističući se u gašenju nekoliko požara. Videći veliku korist, mještani Donjeg Miholjca pomagali su dobrovoljnim priložima rad svojeg Dobrovoljnog vatrogasnog društva. Iz godine u godinu broj članova je rastao. U znak priznanja za svoj rad Društvo je dobilo 1895. prvu zastavu, koju je dala izraditi tadašnja miholjačka grofica Štefanija Mailath.⁴²

⁴² Han, J. i Golinac, K., 1887.-1977. *DVD Donji Miholjac*, 1977., str. 14.-17.

Slika 27. Prva vatrogasna špricaljka DVD-a Donji Miholjac

Izvor: Han, J. i Golinac, K. (1977.), *1887.-1977. DVD Donji Miholjac*, str. 18.

Slika 28. DVD 1921.

Izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 5.

6.6.2. Pjevačka društva

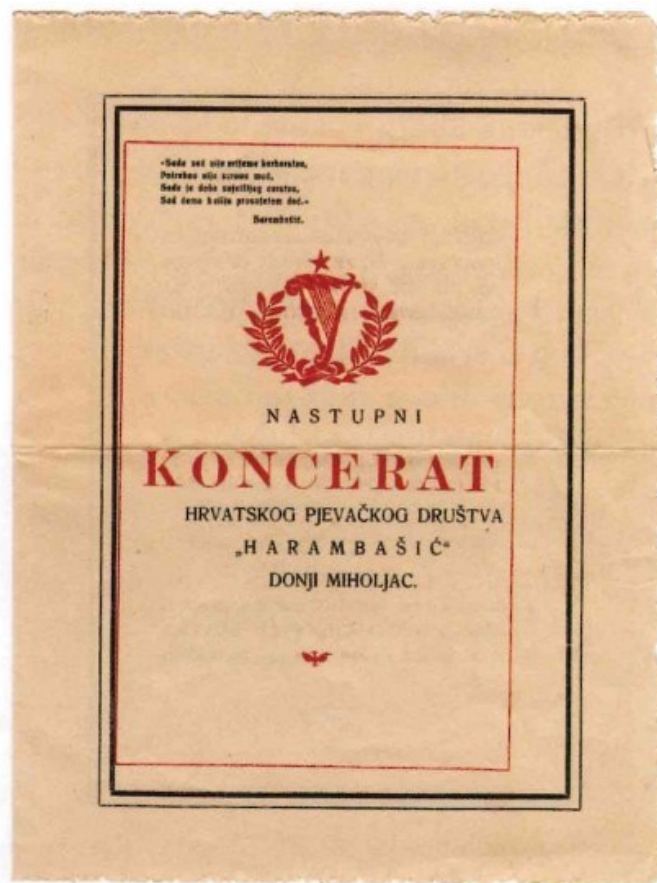
Prije Prvog svjetskog rata u Donjem Miholjcu uspješno je djelovalo Hrvatsko pjevačko gospojinsko društvo. Nešto kasnije osnovano je i Pjevačko društvo „Harambašić“ nazvano prema već spomenutom Augustu Harambašiću. Dana 15. studenog 1928. upućen je poziv svim zainteresiranima da dođu na audiciju s ciljem osnutka pjevačkog društva i mješovitog zbora. Poziv je potpisao zborovođa Kocijan.⁴³

Slika 29. Hrvatsko pjevačko društvo *Harambašić* 1929.

izvor: Dimitrijević, J. (2010.), *Povijest glazbe grada Donjeg Miholjca*, str. 73.

⁴³ Dimitrijević, J., *Povijest glazbe grada Donjeg Miholjca*, 2010., str. 71.

Slika 30. Pozivnica za koncert Hrvatskog pjevačkog društva *Harambašić* u Donjem Miholjcu

izvor: Dimitrijević, J. (2010.), *Povijest glazbe grada Donjeg Miholjca*, str. 72.

6.6.3. KUD Matija Gubec

Kulturno umjetničko društvo (KUD) „Matija Gubec“ iz Donjeg Miholjca osnovano je 1947. i obuhvaćalo je nekoliko sekcija: dramsku, pjevačku, recitatorsku, likovnu i folklornu, kao i veliki mješoviti zbor, plesni orkestar te tamburaški orkestar. Posebice se ističe folklorna sekcija, koja je redovito nastupala na smotrama folkloru i samostalnim nastupima u Mađarskoj, Austriji, Njemačkoj i Francuskoj. KUD „Matija Gubec“ bilo je prvi predstavnik Republike Hrvatske na Svjetskoj smotri folkloru održanoj 1992. u francuskom gradu Angersu. Veliko priznanje društvo je dobilo 1. veljače 1993. kada je primljeno u CIOFF, Svjetsku organizaciju folkloru, samo mjesec dana nakon što je Hrvatski savez folkloru također postao član CIOFF-a, 1. siječnja

1993. Od 1974. KUD „Matija Gubec“ organizator je smotre folkloru Miholjačko sijelo, koja se održava krajem lipnja i početkom srpnja u Donjem Miholjcu, a na kojoj sudjeluje dvadesetak folklornih skupina.⁴⁴

Slika 31. 50. smotra folkloru Miholjačko sijelo održana ove godine

Izvor: [Održano i 50. Miholjačko sijelo - TV Nasice.com](https://www.tvnasice.com) (3. rujna 2024.)

6.6.4. Društvo za likovno i kreativno oblikovanje

Likovna sekcija izdvojila se 1990. iz KUD-a „Matija Gubec“ te je zajedno s bivšim aktivom žena u Donjem Miholjcu osnovala Društvo za likovno i kreativno oblikovanje (LIKROB). Iste godine društvo je registrirano i organiziralo je petnaestak izložbi u Donjem Miholjcu, Belišću, Valpovu, Đurđenovcu i Podravskim Podgajcima.⁴⁵

⁴⁴ Isto, str. 76.

⁴⁵ Maroslavac, S., *Donji Miholjac kroz stoljeća*, 2007., str. 260.

6.6.5. Društvo ljubitelja starina

Inicijativa za osnivanje Društva ljubitelja starina pokrenuta je krajem 1991., usred najžešćih ratnih napada na Republiku Hrvatsku. Inicijativni odbor sastao se u siječnju i veljači 1992. radi priprema za osnivačku skupštinu. U međuvremenu, mladi povjesničari iz Osnovne škole „August Harambašić“, pod vodstvom profesorice Jelice Mikić i uz suradnju Narodnog sveučilišta, organizirali su izložbu „Povijest Miholjca kroz fotografije“ u prostorijama Gradske knjižnice. Osnivačka skupština Društva ljubitelja starina u Donjem Miholjcu održana je 15. ožujka 1992. u 10 sati u predvorju Osnovne škole „August Harambašić“. Skupštini su nazočili članovi inicijativnog odbora, osobe koje su se već bavile poviješću, te entuzijasti i zaljubljenici u povijest različite starosne dobi.⁴⁶

6.6.6. Ostala društva

U Donjem Miholjcu postoji Društvo umirovljenika, Kinološko društvo, Društvo liječenih alkoholičara, Društvo za uzgoj i zaštitu malih životinja te Crveni križ.⁴⁷

⁴⁶ Na i. mj.

⁴⁷ Na i. mj.

ZAKLJUČAK

Ovaj rad pruža sveobuhvatan pregled povijesti Donjeg Miholjca, od njegovih prvih spomena pa sve do suvremenih društvenih djelatnosti. U prvom poglavlju istraženi su najraniji povijesni izvori koji spominju Donji Miholjac, čime je pružen uvid u njegov nastanak i razvoj kao naselja. Srednji vijek donosi sliku gradića kao strateškog oslonca s utvrdom Osuvak te njegovih gospodara u to doba. Razdoblje turskih osvajanja predstavlja vrijeme velike nestabilnosti i promjena, tijekom kojeg je Donji Miholjac bio podložan različitim utjecajima, ali je uspio sačuvati svoj identitet i važnost. Vlastelinstvo, koje je kasnije dominiralo ovim prostorom, donosi novu fazu gospodarskog i društvenog razvoja, gdje je utvrđena važnost Donjeg Miholjca kao regionalnog središta. Vlasnici, potaknuti željom za prestižem i ekonomskom stabilnošću, ulagali su u izgradnju reprezentativnih objekata. Jedna od najvažnijih građevina iz tog razdoblja je dvorac Prandau-Mailath, koji je izgrađen u drugoj polovici 19. stoljeća. Ovaj impresivni kompleks, spojen od starog baroknog dvorca i novog neogotičkog dijela, postao je simbol bogatstva i utjecaja tadašnjih vlastelina. Izgradnja mosta na rijeci Dravi predstavlja jedan od ključnih trenutaka u povijesti Donjeg Miholjca, koji je imao dalekosežne posljedice na gospodarski, društveni i prometni razvoj grada. Prije izgradnje mosta, Donji Miholjac je bio relativno izoliran, s ograničenim prometnim vezama prema susjednim regijama. Konstrukcija mosta započela je krajem 19. stoljeća, a njegov završetak donio je gradu novo doba prosperiteta. Most nije bio samo infrastrukturni projekt, već i simbol modernizacije i napretka. U posljednjem poglavlju, društvene djelatnosti prikazuju kulturni i društveni život grada, pokazujući kako su se kroz stoljeća razvile različite institucije i organizacije koje su oblikovale zajednicu.

POPIS LITERATURE

- Andrić, S. (2010.), *Donji Miholjac od XI. do XX. stoljeća*. Zbornik Znanstvenog kolokvija 'Donji Miholjac 1057.-2007.', Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest Slavonije, Srijema i Baranje
- Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, Donji Miholjac, Župa sv. Mihaela arkandžela
- Han, J. i Golinac, K. (1977.), *1887.-1977. DVD Donji Miholjac*, Donji Miholjac, Dobrovoljno vatrogasno društvo
- Maroslavac, S. (2022.), *Donji Miholjac - njegovi stanovnici i njihov govor*, Ogranak Matice hrvatske u Donjem Miholjcu
- Vidaković, M. i Wershansky, S. (2008.), *Donji Miholjac*, Osijek, Studio HS internet d. o. o.
- Dimitrijević, J. (2010.), *Povijest glazbe grada Donjeg Miholjca*, Donji Miholjac, TZ grada Donjeg Miholjca, OŠ „August Harambašić” Donji Miholjac, Mit dizajn studio d. o. o.
- Harambašić, A. (1995.), *Hrvatska Hrvatom: pjesme, priče, članci*, Zagreb, Mosta Šimunjak, Z. Z. (2007.), *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, Hrvatsko društvo za ceste - Via Vita
- Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, Donji Miholjac, TZ grada Donjeg Miholjca
- Obad Šćitaroci, M. (1998.), *Dvorci i perivoji u Slavoniji*, Zagreb, Šćitaroci d. o. o.

INTERNETSKI IZVORI

- Ožanić Roguljić, I., Šiljeg, B., Kalafatić, H., Rimska ruralna naselja u okolici Donjeg Miholjca, *Godišnjak Instituta za arheologiju*, [Vol. XVII, No. 1](#), 2021., str. 123.-133., <https://hrcak.srce.hr/269887> (10. kolovoza 2024.)
- Perić Gavrančić, S., Bartol Kašić – otac hrvatskoga jezikoslovlja i začetnik jezičnoga normiranja, *Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*, Vol. 3, No. 4, 2016., str. 30.-34., <https://hrcak.srce.hr/172141> (15. kolovoza 2024.)
- Szabo, A., Reformacija i protureformacija u Hrvatskoj, *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 72., No. 1., 2017., str. 3.-6., <https://hrcak.srce.hr/clanak/265399> (15. kolovoza 2024.)

Turalija, A. i Šetić, N., Vrtlarija Prandau - Mailath u Donjem Miholjcu, *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 38 No. 1, 2006., str. 297.-311., <https://hrcak.srce.hr/7699> (21. kolovoza 2024.)

Turistička zajednica Donji Miholjac, <https://www.tz-donjimiholjac.hr/> (27. kolovoza 2024.)

Službene stranice Grada Donjeg Miholjca, <https://www.donjimiholjac.hr/> (27. kolovoza 2024.)

POPIS SLIKOVNIH PRILOGA

Slika 1. Dio dokumenta *Testamentum Radonis palatini*, izvor: Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 15.

Slika 2. Grb vlastelinstva Prandau, izvor: [Dvorac Prandau-Mailath - Službena internet stranica Prandau festivala \(prandau-festival.com\)](https://www.prandau-festival.com/) (15. kolovoza 2024.)

Slika 3. Zgrada Uprave vlastelinstva, izvor: Gradašćević S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca : Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 15.

Slika 4. Stari dvorac nakon izgradnje; razglednica iz 1901., izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 9.

Slika 5. Hodnik starog dvorca početkom 20. stoljeća, izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 8.

Slika 6. Stari dvorac; razglednica iz 1985., izvor: vlasništvo autorice rada

Slika 7. Staklenik, razglednica iz 1980. , izvor: vlasništvo autorice rada

Slika 8. Cvjetnjak u vlastelinskom perivoju oko 1901., izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 17.

Slika 9. Otkriće spomenika Franji Josipu I. 20. kolovoza 1905., izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 13.

Slika 10. Istočno pročelje novog dvorca s početka 20. stoljeća, izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 18.

Slika 11. Zapadno pročelje novog dvorca s početka 20. stoljeća, izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 18.

Slika 12. Unutrašnjost jedne od soba uređene u lovačkom duhu, izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 19.

Slika 13. Unutrašnjost kapelice novog dvorca, izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 19.

Slika 14. Dvorac na razglednici 1982., izvor: vlasništvo autorice rada

Slika 15. Prizor iz zraka na oba dvorca i perivoj oko njih, izvor: [Naslovna - TZ Donji Miholjac \(tz-donjimiholjac.hr\)](#) (17. kolovoza 2024.)

Slika 16. Prizor s montaže čelične rasponske konstrukcije, izvor: Šimunjak, Z. Z. (2007.), *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, str. 106.

Slika 17. Izgrađeni most 1908., izvor: Šimunjak, Z. Z. (2007.), *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, str. 56.

Slika 18. Most 2007., izvor: Šimunjak, Z. Z. (2007.), *100 godina mosta na rijeci Dravi - Donji Miholjac*, str. 102.

Slika 19. Pogled na crkvu s južne strane iz 1912., izvor: Dimitrijević, J. (2010.), *Povijest glazbe grada Donjeg Miholjca*, str. 56.

Slika 20. Nekadašnji izgled unutrašnjosti crkve, izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 23.

Slika 21. Unutrašnjost župne crkve s orguljama, izvor: Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 86.

Slika 22. Vanjski izgled crkve, izvor: Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 92.

Slika 23. Pogled na trg i kip sv. Florijana gdje se nalazila škola, izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 37.

Slika 24. Pučka škola, izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 26.

Slika 25. Ženska škola, izvor: Maroslavac, S. (2007.), *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 205.

Slika 26. August Harambašić, izvor: Osnovna škola „August Harambašić” Donji Miholjac - August Harambašić (skole.hr) (02. rujna 2024.)

Slika 27. Prva vatrogasna špricaljka DVD-a Donji Miholjac, izvor: Han, J. i Golinac, K. (1977.), *1887.-1977. DVD Donji Miholjac*, str. 18.

Slika 28. DVD 1921., izvor: Gradašćević, S. (2006.), *Pozdrav iz Donjeg Miholjca: Donji Miholjac na razglednicama do 1941. godine*, str. 5.

Slika 29. Hrvatsko pjevačko društvo Harambašić 1929., izvor: Dimitrijević, J. (2010.), *Povijest glazbe grada Donjeg Miholjca*, str. 73.

Slika 30. Pozivnica za koncert Hrvatskog pjevačkog društva „Harambašić” u Donjem Miholjcu, izvor: Dimitrijević, J. (2010.), *Povijest glazbe grada Donjeg Miholjca*, str. 72.

Slika 31. 50. smotra folkloru Miholjačko sijelo održana ove godine, izvor: Održano i 50. Miholjačko sijelo - TV Nasice.com (3. rujna 2024.)

Sažetak

Prvi spomen Donjeg Miholjca seže u 11. stoljeće, kada se naselje prvi put spominje u kontekstu izgradnje crkve sv. Mihovila. U srednjem vijeku, Donji Miholjac ulazio je u sastav vlastelinstva Aszuág poznatijeg kao Osuvak. Njegovi prvi gospodari potjecali su iz plemićkog roda Teten. Tijekom osmanlijske vlasti, Donji Miholjac prolazi kroz teško razdoblje. Gradić pada pod osmansku vlast sredinom 16. stoljeća i ostaje pod turskom kontrolom više od 150 godina. Za to vrijeme, Miholjac gubi na važnosti i trpi zbog stalnih ratova i pljački, no uspijeva očuvati svoje postojanje kao naselje. Za vrijeme protuturskih ratova Miholjac je bio potpuno napušten desetak godina. Kada je to razdoblje prošlo, Hrvati iz okolnih sela počeli su se doseljavati u Miholjac. Karlovačkim mirom 1699. završeno je oslobađanje Slavonije od turske vlasti. U 18. i 19. stoljeću, vlastelini Prandau i Mailath postaju vlasnici velikih posjeda na ovom području. Oni grade impresivne dvorce i druge reprezentativne zgrade, koje postaju simboli moći i prestiža. Dvorac Prandau-Mailath, izgrađen u neogotičkom stilu, postaje središte kulturnog i društvenog života, dok okolni parkovi i gospodarske zgrade dodatno obogaćuju izgled grada. Izgradnja mosta na Dravi krajem 19. stoljeća označava novu fazu u razvoju Donjeg Miholjca. Most je bio ključan za povezivanje grada s ostatkom Hrvatske i susjednom Mađarskom, čime se povećava prometna i gospodarska važnost Miholjca. Ovaj infrastrukturni projekt omogućio je brži transport ljudi i robe, što je dodatno potaknulo ekonomski razvoj i urbanizaciju. Društvene djelatnosti u Donjem Miholjcu, poput djelovanja župe, školstva, sporta, kulture i različitih društava, imale su presudan utjecaj na oblikovanje lokalne zajednice. Župa svetog Mihaela, koja ima dugu tradiciju, bila je središte vjerskog i duhovnog života. Razvoj školstva u Miholjcu omogućio je obrazovanje lokalnog stanovništva, dok su sportske i kulturne aktivnosti obogatile društveni život. Kroz različita kulturna društva, čitaonice i udruge, Donji Miholjac je razvio bogatu tradiciju društvenih aktivnosti koje su pridonosile očuvanju lokalne kulture i identiteta.

Summary

The first mention of Donji Miholjac dates back to the 11th century when the settlement was first referenced in the context of the construction of the Church of St. Michael. In the Middle Ages, Donji Miholjac was a part of the Aszuág manor, better known as Osuvak. Its first lords came from the noble Teten family. During the Ottoman rule, Donji Miholjac goes through a challenging period. The town fell under Ottoman control in the mid-16th century and remained under Turkish rule for more than 150 years. During this time, Miholjac lost its importance and suffered from continuous wars and plundering, yet it managed to maintain its existence as a settlement. During the anti-Turkish wars, Miholjac was completely abandoned for about ten years. When this period ended, Croats from the surrounding villages began to settle in Miholjac. The Treaty of Karlowitz in 1699 marked the end of the liberation of Slavonia from Turkish rule. In the 18th and 19th centuries, the Prandau and Mailath families became owners of large estates in this area. They built impressive castles and other representative buildings, symbolizing power and prestige. The Prandau-Mailath Castle, built in the Neo-Gothic style, became the center of cultural and social life, while the surrounding parks and economic buildings further enriched the town's appearance. The bridge's construction over the Drava River at the end of the 19th century marked a new phase in the development of Donji Miholjac. The bridge was crucial for connecting the town with the rest of Croatia and neighboring Hungary, thereby increasing Miholjac's traffic and economic significance. This infrastructure project enabled faster transportation of people and goods, further stimulating economic development and urbanization. Social activities in Donji Miholjac, such as the work of the parish, schools, sports, culture, and various societies, had a decisive impact on shaping the local community. The Parish of St. Michael, with its long-standing tradition, was the center of religious and spiritual life. The development of education in Miholjac enabled the education of the local population, while sports and cultural activities enriched social life. Through various cultural societies, reading rooms, and associations, Donji Miholjac developed a rich tradition of social activities that contributed to the preservation of local culture and identity.

Sažetak pregledala: Petra Bešlić, mag. philol. angl. et mag. philol. hung.